

4/2018

NEJVYŠŠÍ SOUD
ODDĚLENÍ ANALYTIKY
A SROVNÁVACÍHO PRÁVA

BULLETIN

Pravidelný přehled právních novinek se zaměřením na rozhodovací praxi Soudního dvora Evropské unie, Evropského soudu pro lidská práva a zahraničních nejvyšších soudů.

ODDĚLENÍ

Oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu poskytuje odbornou poradenskou činnost pro soudce Nejvyššího soudu, jakož i pro soudce soudů nižších stupňů, v oblasti evropského práva.

SLOŽENÍ

Petr Barták
petr.bartak@nsoud.cz, +420 541 539 523

Jan Bena
jan.bena@nsoud.cz, +420 541 593 161

Lukáš Boháček
lukas.bohacek@nsoud.cz, +420 541 593 137

Katalin Deák
katalin.deak@nsoud.cz, +420 541 593 480

Ladislav Kováč
ladislav.kovac@nsoud.cz, +420 541 593 519

Lívia Plavcová
livia.plavcova@nsoud.cz, +420 541 593 271

Jan Strya
jan.strya@nsoud.cz, +420 541 593 585

KONTAKT

 Oddělení analytiky a srovnávacího práva
Nejvyšší soud

 Burešova 20
657 37 Brno

 +420 541 593 480

 international@nsoud.cz

 www.nsoud.cz

SOCIAL

BULLETIN

**KVALIFIKACE SMLOUVY UPRAVUJÍCÍ VZTAH MEZI DORUČOVATE-
LEM NA KOLE A DIGITÁLNÍ PLATFORMOU
JAKO SMLOUVY PRACOVNÍ
FRANCOUZSKÝ KASAČNÍ SOUD (STR. 7)**

**PRÁVO NA SVOBODU MYŠLENÍ, SVĚDOMÍ A NÁBOŽENSKÉHO
VYZNÁNÍ V JEDNACÍ SÍNI SOUDU
LACHIRI (STR. 12)**

**PREVENTIVNÍ ZADRŽENÍ FOTBALOVÝCH CHULIGÁNŮ
V KONTEXTU PRÁVA NA OSOBNÍ SVOBODU
S., V. A A. (STR. 15)**

**URČENÍ ROZHODNÉHO PRÁVA V PŘÍPADĚ POZDĚJŠÍHO NÁVRHU
PODANÉHO POVINNÝM NA SNÍŽENÍ VÝŽIVNÉHO STANOVENÉHO
V PŘEDCHÁZEJÍCÍM PRAVOMOCNÉM ROZHODNUTÍ
ALEXANDER MÖLK (STR. 18)**

**PŘECHOD NÁROKU ZEMŘELÉHO PRACOVNÍKA NA FINANČNÍ NÁ-
HRADU ZA NEVYČERPANOU DOVOLENOU NA JEHO DĚDICE
STADT WUPPERTAL A VOLKER WILLMEROOTH (STR. 21)**

ÚVODNÍK

Milí čtenáři,

vítáme Vás u nového čísla Bulletinu oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu, ve kterém Vám opětovně přinášíme novinky a zajímavosti v oblasti evropského práva.

I tentokrát se věnujeme rozhodovací praxi vnitrostátních soudů s evropským prvkem, kde kromě rozhodnutí českého Nejvyššího soudu ohledně cestovní smlouvy a povahy cestujících v jejím kontextu stojí za zmínku i rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojeného království posuzující otázku diskriminace u různých druhů udělovaného trestu odnětí svobody. Stranou naší pozornosti nemohlo zůstat ani rozhodnutí francouzského Kasačního soudu, který měl příležitost posoudit povahu vztahu mezi doručovatelem jídla a digitální platformou – mohou tedy mít vztahy mezi těmito subjekty ve službách poskytovaných v rámci sdílené ekonomiky fakticky pracovněprávní povahu?

Velice aktuální problematikou projevů náboženského vyznání v soudní síni se zabýval Evropský soud pro lidská práva ve věci Lachiri proti Belgii. Mezi další zajímavá rozhodnutí řešená před tímto soudem patří rovněž rozsudek ve věci S., V. a A proti Dánsku, ve kterém měl možnost vyjádřit se k otázkám spojeným s preventivním zadržením fotbalových chuligánů; dozvíte se, zda je takové zadržení i mimo kontext trestního řízení v souladu s Úmluvou či nikoliv.

K zajímavým otázkám se v tomto čtvrtletí vyjádřil i Soudní dvůr Evropské unie. Dočtete se tak například o rozhodnutí ve věci Alexander Mölk, ve kterém se zevrubně zabýval otázkou rozhodného práva u podaného návrhu na snížení soudně stanoveného výživného. V neposlední řadě stojí za pozornost též rozhodnutí ve věcech Stadt Wuppertal a Volker Willmeroth, které se dotýká přechodu nároku náhrady za nevyčerpanou dovolenou na dědice zaměstnance.

Přejeme Vám příjemné čtení a poklidné prožití vánočních svátků a pouze to nejlepší v novém roce 2019.

redakce Bulletinu

V případě zájmu o pravidelné zasílání našeho Bulletinu se na nás můžete obrátit prostřednictvím e-mailu international@nsoud.cz.

OBSAH

AKTUALITY ... 4

JUDIKATURA NEJVYŠŠÍCH EVROPSKÝCH SOUDŮ

Česká republika: *Cestovní smlouva jako spotřebitelský vztah ve vztahu ke spolucestujícím a spolucestující jako strana této smlouvy* ... 6

Francie: *Kvalifikace smlouvy upravující vztah mezi doručovatelem na kole a digitální platformou jako smlouvy pracovní* ... 7

Francie: *Neumožnění lékařsky asistované reprodukce pro lesbické páry a ústavní princip rovnosti* ... 8

Spojené království: *Odchylná úprava dob, po jejichž uplynutí je možno žádat o podmíněné propuštění, u různých druhů trestů nepředstavuje zakázanou diskriminaci ve smyslu čl. 14 ve spojení s čl. 5 Evropské úmluvy o lidských právech* ... 9

JUDIKATURA EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

E. S.: *Odsouzení za nazvání proroka Mohameda pedofilem nepředstavuje porušení čl. 10 Úmluvy* ... 11

Lachiri: *Právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání v jednací síni soudu* ... 12

Navalnyy: *Právo shromažďovací a tolerance k neoznámeným, avšak poklidným shromážděním* ... 13

S., V. a A.: *Preventivní zadržení fotbalových chuligánů v kontextu práva na osobní svobodu* ... 15

JUDIKATURA SOUDNÍHO DVORA EVROPSKÉ UNIE

Apple Sales International: *Vztah doložky o mezinárodní příslušnosti soudu v kontextu porušení pravidel hospodářské soutěže* ... 17

Alexander Mölk: *Určení rozhodného práva v případě pozdějšího návrhu podaného povinným na snížení výživného stanoveného v předcházejícím pravomocném rozhodnutí* ... 18

Rodina Mubarakova: *Žaloba jednotlivce proti aktu Evropské unie na základě čl. 263 Smlouvy o fungování Evropské unie* ... 20

Stadt Wuppertal a Volker Willmeroth: *Nárok zemřelého pracovníka na finanční náhradu za nevyčerpanou dovolenou přechází na jeho dědice* ... 21

MONITORING LITERATURY ... 23

AKTUALITY

K možnosti státu odvolat notifikaci o záměru vystoupit z Evropské unie

Ve svém [rozsudku ze dne 10. 12. 2018 ve věci C-621/18](#) poskytl Soudní dvůr odpověď na předběžnou otázku předloženou skotským soudem, zda lze notifikaci o záměru členského státu vystoupit z Evropské unie ve smyslu čl. 50 Smlouvy o Evropské unie (dále jen „SEU“) jednostranně odvolat, či zda je k takovému odvolání potřeba jednomyslného souhlasu všech členských států.

V řízení o předběžné otázce vláda Spojeného království i Evropská komise argumentovaly, že k odvolání notifikace o záměru by mělo být potřeba jednostranného souhlasu všech členských států v Evropské radě. S těmito argumenty se však ve svém [stanovisku ze dne 4. 12. 2018](#) neztotožnil již generální advokát Manuel Campos Sánchez-Bordona. Ten dospěl naopak k závěru, že čl. 50 SEU by měl být s ohledem na suverenitu členských států vykládán tak, že umožňuje i jednostranné odvolání této notifikace.

Soudní dvůr, který věc projednal ve zrychleném řízení a rozhodoval ve svém plném složení, dospěl ke stejnému závěru.

Účelem čl. 50 SEU je totiž v první řadě zakotvit suverénní právo členského státu vystoupit z Evropské unie, jakož i zajistit, aby takové vystoupení bylo provedeno uspořádaným způsobem. Suverénní povaha práva na vystoupení z Evropské unie přitom rovněž vyžaduje i možnost státu svoji notifikaci o záměru vystoupit z Evropské unie jednostranně odvolat. Opačný závěr by znamenal učinit z jednostranného suverénního práva státu právo podmíněné, což by bylo v rozporu s principem, dle kterého nemůže být členský stát nucen Evropskou unií opustit proti své vůli.

Aby k jednostrannému odvolání došlo, musí v první řadě být rozhodnutí státu o odvolání záměru z Evropské unie vystoupit učiněno v souladu s vnitrostátními ústavními předpisy a požadavky tohoto daného státu. Takové rozhodnutí státu musí být následně písemně oznámeno Evropské radě, a to dříve, než vstoupí v účinnost smlouva mezi tímto státem a Evropskou unií, případně předtím,

než uplyne doba dvou let od původní notifikace záměru členského státu z Evropské unie vystoupit. Oznámení státu musí být současně jednoznačné a bezpodmínečné, jeho účelem tedy musí být potvrzení členství tohoto státu v Evropské unii za nezměněných podmínek.

Za této situace výstupová procedura ve smyslu čl. 50 SEU končí a stát nadále zůstává členským státem Evropské unie.

Lukáš Boháček

K otázce pravomoci Evropské unie v systému dohod o Antarktidě

Soudní dvůr vydal 20. listopadu 2018 rozsudek ve věci [C-626/15 a C-659/16, Komise proti Radě](#), ve kterém se zabýval dvěma rozhodnutími Rady Evropské unie v otázce vytvoření chráněných mořských oblastí v Antarktidě. Komise žádala o zrušení obou rozhodnutí, jelikož se domnívala, že daná otázka spadá do výlučné pravomoci Unie v rámci Společné rybářské politiky podle čl. 3 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU), a proto neexistuje důvod pro předložení těchto opatření jménem EU a jejich členských států.

Soudní dvůr se s touto argumentací neztotožnil a upozornil, že čl. 3 odst. 1 písm. d) SFEU míří pouze na zachování biologických mořských zdrojů v rámci společné rybářské politiky. Rybolov je však pouze vedlejším cílem rozhodnutí Rady. Vzhledem k tomu, že hlavním cílem a složkou těchto opatření je ochrana životního prostředí, Soudní dvůr konstatuje, že napadená rozhodnutí nespádají do výlučné pravomoci Unie ve smyslu čl. 3 odst. 1 písm. d) SFEU, nýbrž do pravomoci v oblasti ochrany životního prostředí, kterou zásadně sdílí s členskými státy podle čl. 4 odst. 2 písm. e) SFEU. Soudní dvůr rovněž upozornil na to, že ve specifickém systému dohod o Antarktidě by dle něj bylo vyloučení členských států v rozporu s mezinárodním právem.

Livia Plavcová

Nové nařízení o zeměpisném blokování na vnitřním trhu

Dne 3. 12. 2018 vstoupilo v účinnost nařízení (EU) 2018/302 ze dne 28. 2. 2018, jež zakazuje neoprávněné zeměpisné blokování (*geo-blocking*) při elektronickém obchodě na vnitřním trhu.

Zeměpisné blokování je neodůvodněná praktika při prodeji zboží a služeb online, při níž dochází k diskriminaci zákazníka na základě jeho státní příslušnosti, místa pobytu nebo místa podnikání. Jde tedy o překážku bránící zákazníkovi v nákupu zboží či služeb z internetové stránky v jiném členském státě.

Nový právní předpis si klade za cíl tyto překážky odstranit a uvolnit tak elektronický obchod na vnitřním trhu Evropské unie. Konkrétně mají obchodníci stanovenou povinnost prodávat zboží a poskytovat služby zákazníkům z jiných členských států za stejných podmínek, jež platí pro trh domácí. To by mělo mít za následek širší výběr a výhodnější podmínky pro zákazníky z celé Evropské unie, jakož i představovat více příležitostí pro samotné obchodníky.

Lukáš Boháček

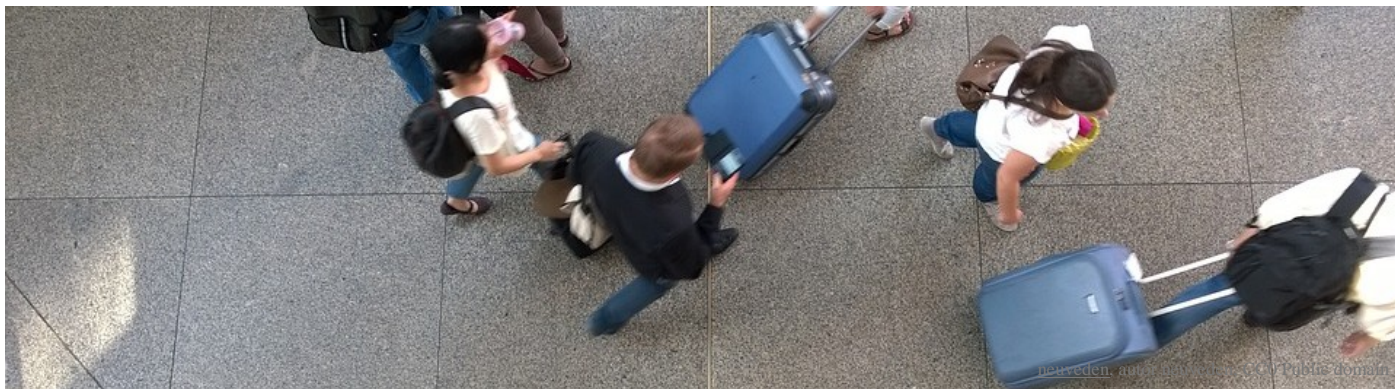
Rozsudek Soudního dvora ze dne 4. 10. 2018 ve věci C-416/17, Evropská komise proti Francii

Soudní dvůr v tomto rozhodnutí, které se týkalo výpočtu vrácení zálohové srážkové daně z příjmů z kapitálového majetku, historicky poprvé konstatoval, že členský stát nesplnil své závazky vyplývající z čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie (dále „SFEU“), když francouzská Státní rada (*Conseil d'Etat*) nepožádala o výklad unijního práva i přesto, že jeho výklad nebyl natolik zřejmý, aby neponechal prostor pro žádné rozumné pochybnosti.

Soudní dvůr připomněl, že cílem povinnosti předložit předběžnou otázku je předcházení vzniku vnitrostátní judikatury, která bude v rozporu s pravidly unijního práva. Toto se týká i státních orgánů, které jsou dle ústavy nezávislé. Tím, že Státní rada jako soud poslední instance, proti němuž již není přípustné odvolání, nepoložil předběžnou otázku, tak ve své rozhodovací praxi vykládal ustanovení čl. 49 a 63 SFEU v rozporu s výkladem unijního práva, což znamená, že v době vydání těchto rozhodnutí nebylo možné existenci rozumných pochybností v okamžiku rozhodování vyloučit.

Petr Barták

JUDIKATURA NEJVYŠŠÍCH SOUDŮ

Česká republika: Nejvyšší soud

Rozsudek ze dne 18. 10. 2018, sp. zn. 33 Cdo 715/2017

Cestovní smlouva jako spotřebitelský vztah ve vztahu ke spolecestujícím a spolecestující jako strana této smlouvy

Nejvyšší soud se ve svém rozsudku zabýval zejména otázkou, zda je cestovní smlouva uzavřená ve prospěch spolecestujících i vůči nim smlouvou spotřebitelskou, a současně otázkou, zda jsou i tyto spolecestující stranou uzavřené cestovní smlouvy, pokud bylo plněno v jejich prospěch. Soud rozhodl, že se o spotřebitelskou smlouvu jednalo, a současně samotní spolecestující stranou cestovní smlouvy nebyli – ačkoliv přijali plnění v podobě poskytnutého zájezdu, povinnost zaplatit cenu z cestovní smlouvy náležela pouze objednateli.

Po skutkové stránce šlo o spor mezi cestovní kanceláří jako žalobkyní proti objednateli zájezdu jako žalovanému a jeho spolecestujícím, kde žalobkyně v roce 2010 poskytla objednaný zájezd, ale sjednanou cenu za zájezd neobdržela. Svou následnou žalobu směřovala jak vůči objednateli, tak právě spolecestujícím. Prvostupňový soud v roce 2015 uložil žalovanému zaplatit žalovanou částku (39 110 Kč), ale zamítl žalobu na uhrazení ceny společně a nerozdílně rovněž spolecestujícími. Měl totiž za to, že cestovní smlouva byla uzavřena jen mezi žalobkyní a žalovaným – objednatel, přičemž spolecestující se jejího uzavření neúčastnili ani ji nepodepsali; v jejich případě se tak mělo jednat o osoby oprávněné ze smlouvy ve prospěch třetího.

S tímto názorem se ztotožnil i odvolací soud, který v roce 2016 rovněž konstatoval, že uzavřením cestovní smlouvy vzniklo spolecestujícím právo na plnění, ale nikoliv již povinnost zaplatit cenu za zájezd, pokud ji nezaplatil objednatel. Proti tomuto rozsudku podala žalobkyně dovolání, ve kterém vyjádřila přesvědčení, že by měl Nejvyšší soud posoudit, zda se jednalo o spotřebitelskou smlouvu, zda se v případě spolecestujících jednalo o smlouvu ve prospěch třetích osob a zda mají povinnost zaplatit zájezd v případě, že jej objednatel nezaplatí. Žalovaní (spolecestující) proti tomu namítali, že cestovní smlouva byla uzavřena jen mezi žalobkyní a objednatel a jen mezi nimi jde o smlouvu spotřebitelskou. Dle jejich názoru tak dovolání ve vztahu k nim nebylo přípustné, neboť žalované plnění svou hodnotou nepřevyšovalo 50 000 Kč.

Soud s odkazem na směrnici 90/314/EHS [1] (dále jen „směrnice“) a zejména na svůj rozsudek z roku 2013 [2] konstatoval, že cestovní smlouva byla smlouvou spotřebitelskou. Současně připomenul, že spotřebitelská smlouva nemá povahu samostatného smluvního typu, ale je jen modifikací jiných smluvních typů. Spotřebitelskou povahu má tedy nejen ve vztahu mezi cestovní kanceláří a objednatelem, ale i ve vztahu mezi cestovní kanceláří a spolecestujícími (dovolání tedy bylo v tomto směru přípustné, když hodnota sporu nemusela převýšit 50 000 Kč).

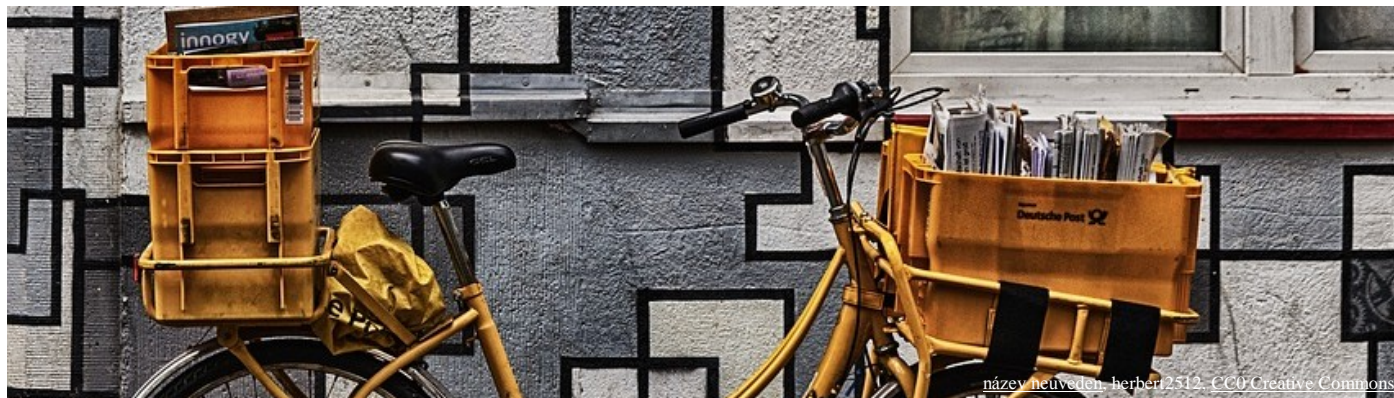
Dále Nejvyšší soud konstatoval, že v jeho rozhodovací praxi dosud nebyla vyřešena otázka, zda se v projednávané věci jednalo o smlouvu ve prospěch třetích osob a zda tyto osoby mají povinnost zaplatit cenu zájezdu, pokud tak neučinil objednatel. Uvedl, že pojem zákazníka je ve smyslu směrnice nutné vykládat tak, že jde o osobu, která si koupí soubor služeb nebo se k tomu zaváže, resp. o osobu, jejímž jménem se zavazuje k takové koupí, či jakékoliv osoby, na které tyto osoby převedou soubor služeb.

Nejvyšší soud dospěl k závěru, že cestovní smlouvou byl sjednán závazek žalobkyně vůči objednateli a jeho jménem rovněž vůči spolecestujícím. Ti se však nestali stranou smlouvy, ale osobami oprávněnými přijmout plnění. Povinnost zaplatit cenu zájezdu tak náležela pouze objednateli. S ohledem na uvedené skutečnosti Nejvyšší soud dospěl k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu je správné a dovolání zamítl jako nedůvodné.

Jan Bena

[1] Směrnice Rady 90/314/EHS ze dne 13. června 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy.

[2] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 12. 2013, sp. zn. 33 Cdo 3661/2013.

Francie: Kasační soud

Rozsudek ze dne 28. listopadu 2018, č. 1737 (17-20.079)

Kvalifikace smlouvy upravující vztah mezi doručovatelem na kole a digitální platformou jako smlouvy pracovní

Úplné znění rozsudku

Kasační soud dne 28. listopadu 2018 ve věci č. 1737 (17-20.079) rozhodnul, že z důvodu existence znaků subordinace mezi doručovatelem a společností, která působila prostřednictvím digitální platformy, došlo k pochybení nižších soudů, když nepřekvalifikovaly smlouvu o poskytování služeb na smlouvu pracovní.

Rozsudkem vydaným 28. listopadu 2018 sociálněprávní senát Kasačního soudu Francie poprvé rozhodnul o kvalifikaci smlouvy, která upravuje vztah doručovatele a digitální platformy. Podle článku L. 111-7 I spotřebitelského zákona je operátor „online“ platformy jakákoli fyzická nebo právnická osoba, která na profesionální úrovni poskytuje, bez ohledu na to, či je placená nebo neplacená, komunikační službu umožňující vytvoření vícestranného vztahu týkajícího se prodeje zboží, poskytování služby anebo výměny, popřípadě sdílení obsahu, zboží nebo služeb.

V tomto případě používala společnost „Take Eat Easy“ webovou platformu a aplikaci na to, aby spojila partnerské restaurace, zákazníky objedávající si jídlo a doručovatele jezdící na kole, kteří vykonávali svou činnost v postavení nezávislých osob. Pan Y., doručovatel, se na základě distribuce nabídek pro spolupráci na specializovaných stránkách přihlásil k této společnosti a vykonal nezbytné kroky, aby se registroval jako samostatný podnikatel. Prošel výběrovým řízením a následně uzavřel smlouvu o poskytování služeb. Pan Y. se později obrátil na pracovní soud, aby překvalifikoval jeho smluvní vztah na pracovní. Pracovní soud a později i odvolací soud se prohlásily nepřislušnými projednat tuto žádost.

Otázka existence vztahu podřízenosti mezi doručovatelem a digitální platformou následně tak doputovala ke Kasačnímu soudu, kde byla předložena sociálnímu senátu. Z odůvodnění se podává, že v projednávaném případě byla prokázána přítomnost systému bonusů a sankcí. Značně propracovaný systém sankcí v závislosti na počtu „strikes“

umožňoval ztrátu bonusů, předvolání na prodiskutování motivace doručovatele a mohlo dojít až k deaktivaci jeho účtu. Tyto sankce byly aplikovány i vůči panu Y. Odvolací soud i přesto odmítl návrh na překvalifikaci smlouvy z důvodu, že doručovatel nebyl vázán k digitální platformě žádnou exkluzivitou nebo zákazem konkurence a protože si mohl každý týden vybírat příslušné časy, během kterých chtěl pracovat anebo si nevybrat žádný čas, pokud pracovat nechtěl.

Toto odůvodnění považoval Kasační soud za nesprávné, jelikož bylo zjištěno, že aplikace měla geolokalizační systém umožňující společnosti sledování polohy doručovatele v reálném čase a počítání naježděných kilometrů. Společnost také disponovala mocí udělit doručovateli již zmíněné sankce. Úloha platformy tak nebyla omezena pouze na propojení vlastníka restaurace, zákazníka a doručovatele.

Vzhledem k tomu Kasační soud konstatoval, že z tohoto vztahu vychází existence moci udělovat pokyny a kontrolovat výkon doručování doručovatelem, což je vztah charakterizovaný subordinací, a proto soudy nemohly odmítnout kvalifikovat smlouvu jako pracovní. Dále Kasační soud uvedl, že existence pracovníprávního vztahu nezávisí na vůli vyjádřené stranami ani na tom, jak strany pojmenují jejich dohodu, ale na faktických podmínkách, za kterých se vykonává činnost pracovníků. Dále připomenul, že vztah subordinace je charakterizován výkonem práce pod dozorem zaměstnavatele, který má moc dávat pokyny a usměrňování, vykonávat kontrolu jejich výkonu a sankcionovat porušení jeho podřízením.

Kasační soud proto rozhodnul, že došlo k porušení zákona práce, když odvolací soud konstatoval, že smlouva doručovatele, který se spojil se společností používající webovou platformu a aplikaci, která propojuje partnerské restaurace, zákazníky objedávající si jídlo prostřednictvím této platformy a doručovatele na kole, kteří vykonávají tuto činnost jako samostatné osoby dodávající jídlo,

nemůže být charakterizována jako pracovní, i když z konstatování odvolacího soudu vyplývá, že aplikace obsahovala systém geolokalizace, který umožňoval společnosti monitorovat polohu doručovatele v reálném čase, zaznamenávat celkový počet kilometrů, který najezdil, a že

tato společnost měla v tomto ohledu moc doručovatele sankcionovat.

Ladislav Kováč

název neuveden, autor neuveden, CC0 Public Domain

Francie: Státní rada

Rozhodnutí ze dne 28. září 2018, č. 421899

Neumožnění lékařsky asistované reprodukce pro lesbické páry a ústavní princip rovnosti

Úplné znění rozhodnutí

Státní rada dne 28. září 2018 svým rozhodnutím ve věci č. 421899 rozhodla, že neumožnění lékařsky asistované reprodukce pro páry stejného pohlaví není v rozporu s principem rovnosti z důvodu, že páry rozdílného pohlaví se ve vztahu k plození nenachází ve srovnatelné situaci než páry stejného pohlaví a že princip rovnosti nezabraňuje zákonodárci upravovat odlišné situace odlišným způsobem.

Paní A.C. a paní D.B., tvořící pár, podaly na správní soud v Toulouse návrh na zrušení rozhodnutí ze dne 23. dubna 2018, kterým centrum pro lékařsky asistovanou reprodukci univerzitní nemocnice v Toulouse odmítlo jejich žádost o lékařsky asistovanou reprodukci ze dne 23. února 2018, čímž tak mělo překročit své pravomoci. Zároveň žádaly i o přezkum souladu ustanovení článku L. 2141-2 zákona o veřejném zdraví s právy a svobodami zaručenými ve francouzské Ústavě.

Podle ustanovení článku L. 2141-2 zákona o veřejném zdraví se umožňuje přístup k lékařsky asistované reprodukci pouze párům, který tvoří jeden muž a jedna žena, kteří jsou živí, ve věku, kdy mohou mít děti, a trpí lékařsky diagnostikovanou neplodností. Patologický charakter neplodnosti musí být medicínsky diagnostikován. Muž nebo žena, tvořící pár, musí poskytnout souhlas dříve, než proběhne přenos embryí nebo oplodnění. Cílem lékařsky asistované reprodukce je napravit neplodnost páru anebo zabránit přenosu obzvláště vážné choroby na děti nebo na člena rodiny.

Stěžující si pár ve vztahu k výše zmíněným ustanovením tvrdil, že neberou v úvahu princip rovnosti před zákonem zaručený v článcích 1 a 6 Deklarace práv člověka a občana z roku 1789. Podle nich se tím zavádí nerovnost

v zacházení, která není odůvodněná stanoveným cílem a která tak vytváří nerovnost mezi páry stejného a odlišného pohlaví, kteří trpí lékařsky diagnostikovanou neplodností.

V tomto ohledu může Státní rada předložit otázku ústavnosti (*fr. la question prioritaire de constitutionnalité*) Ústavní radě Francie za tří následujících podmínek. Zaprvé, otázka se týká sporu nebo procesní stránky sporu, zadruhé otázka nebyla doposud prohlášena za souladnou s Ústavou (pokud se nezměnily okolnosti), a nakonec, že otázka je nová nebo má vážnou povahu.

Soud nejprve uvedl, že článek 1 Deklarace práv člověka a občana stanovuje, že „lidé se rodí a zůstávají svobodní“ a článek 6 uvádí, že právo „je stejné pro všechny, ať už chrání nebo trestá“. Princip rovnosti podle Soudu nezabraňuje zákonodárci upravovat odlišné situace odlišným způsobem anebo se odchýlovat od této zásady z důvodu obecného zájmu za předpokladu, že odlišnost v zacházení přímo vychází z cíle, který je stanoven zákonem.

Podle Soudu jsou páry, které tvoří jeden muž a jedna žena co se týče plození v odlišné situaci než páry tvořené stejným pohlavím. Jelikož článek L. 2141-2 zákona o veřejném zdraví vychází z toho, že přístup k lékařsky asistované reprodukci je omezen na páry složené z muže a ženy, kteří jsou naživu, ve věku, který umožňuje mít děti a který má lékařsky diagnostikovanou neplodnost, zákonodárce měl v úmyslu to, že lékařsky asistovaná reprodukce má za cíl napravit patologickou neplodnost páru, bez které by pár byl schopný plodit děti. Rozdílnost v zacházení vycházející z napadených ustanovení zákona mezi páry rozdílného pohlaví a páry stejného pohlaví se přímo vztahuje na cíl, který zákon sleduje a není v rozporu s principem rov-

nosti. Dle Státní rady není předložená otázka nová a není ani vážné povahy. Státní rada tak z výše uvedených důvodů odmítla předložit otázku ústavnosti před Ústavní radu Francie.

Ladislav Kováč

Spojené království: Nejvyšší soud

Rozsudek ze dne 28. 11. 2018, sp. zn. [2018] UKSC 59

Odchylná úprava dob, po jejichž uplynutí je možno žádat o podmíněné propuštění, u různých druhů trestů nepředstavuje zakázanou diskriminaci ve smyslu čl. 14 ve spojení s čl. 5 Evropské úmluvy o lidských právech

Tisková zpráva

Úplné znění rozsudku

Nejvyšší soud Spojeného království svým rozsudkem ze dne 28. listopadu 2018 zamítl odvolání navrhovatele odsouzeného k prodlouženému určitému trestu [1], jenž v tomto odvolání namítal, že rozdílně stanovené doby, po jejichž uplynutí lze žádat o podmíněné propuštění z výkonu trestu, u jednotlivých druhů trestů zahrnujících odnětí svobody představují diskriminaci ve smyslu čl. 14 ve spojení s čl. 5 Evropské úmluvy o lidských právech.

Nejvyšší soud Spojeného království (dále „Nejvyšší soud“) rozhodoval v případě F. Scotta (dále „navrhovatel“), který byl odsouzen za několik sbíhajících se trestných činů násilně k tzv. prodlouženému určitému trestu v celkové délce 21 let o otázce, zdali je odlišná úprava týkající se předčasného propuštění z výkonu tohoto druhu trestu diskriminační a odporující čl. 14 ve spoj. s čl. 5 Evropské úmluvy o lidských právech (dále „Úmluva“). Prodloužený určitý trest je zvláštním druhem tzv. určitého trestu (trestu s konkrétně stanovenou výměrou [2]) ukládaným nebezpečným pachatelům. Oproti standardnímu určitému trestu však sestává jak z doby odnětí svobody (dále „příslušná doba odnětí svobody“), tak z doby, po kterou odsouzený po propuštění z výkonu odnětí svobody podléhá dohledu (dále „prodloužená doba“). Odsouzení v případě tohoto druhu trestu mohou požádat o předčasné propuštění z výkonu trestu po vykonání dvou třetin příslušné doby odnětí svobody, zatímco u ostatních druhů trestu odnětí svobody [3] tak mohou odsouzení učinit již po vykonání poloviny trestu.

Navrhovatel po Nejvyšším soudu žádal přezkum uloženého trestu, neboť měl za to, že neexistovalo ospravedlnění

pro rozdílné zacházení ve vztahu k možnosti žádat podmíněné propuštění u rozdílných druhů trestů, tedy že takové zacházení představuje neoprávněnou diskriminaci ve smyslu čl. 14 Úmluvy ve spojení s čl. 5 Úmluvy. Čl. 5 Úmluvy garantuje právo na svobodu a osobní bezpečnost a v této věci nebylo zpochybňováno, že právo žádat o předčasné propuštění z výkonu trestu spadá do rámce tohoto ustanovení. Čl. 14 Úmluvy zakazuje diskriminaci při užívání práv zaručených Úmluvou založenou mj. na důvodu „jiného postavení“. Jádrem této věci tedy spočívalo v tom, zdali se v tomto případě jedná o neoprávněnou diskriminaci z důvodu „jiného postavení“. Podotázky, které je třeba zodpovědět za účelem posouzení neoprávněnosti diskriminace, poté tvořily kromě existence uvedené diskriminačního důvodu dále srovnatelnost situace diskriminovaného s ostatními (nediskriminovanými) subjekty a (ne)existence legitimního cíle rozdílného zacházení.

Nejvyšší soud nejprve konstatoval, že v této věci je dán potenciální diskriminační důvod spočívající v „jiném postavení“. Významnou roli zde sehrál rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (dále „ESLP“) ve věci *Clift proti Spojenému království* (stížnost č. 7205/07), v němž bylo konstatováno [4], že stěžovatelova klasifikace jakožto „vězně vykonávajícího určitý trest odnětí svobody v délce 15 let a vyšší“ představuje „jiné postavení“ jakožto diskriminační důvod ve smyslu Úmluvy. Jelikož neexistuje podstatná distinkce mezi případem Clift a nyní posuzovanou věcí z hlediska možnosti kategorizace vězně a z ní plynoucí existence diskriminačního důvodu „jiného postavení“, [5] Nejvyšší soud shledal, i s ohledem na široký rozsah čl. 14 Úmluvy, tento diskriminační důvod jako daný i v této věci.

Naproti tomu nedovodil, že by (ve vztahu k nějakému relátoru) odsouzení k prodlouženému určitému trestu byli ve srovnatelné situaci jako odsouzení k jiným druhům trestů zahrnujícím odnětí svobody. Ačkoli existuje u této podotázky značný překryv s následující subotázkou legitimního cíle, i z důvodu toho, že různé režimy trestání musí být nahlíženy jako celky vyznačující se specifickými a rozdílnými skladbami složek, které jsou vytvářeny pro konkrétní a odlišné konfigurace okolností, je třeba podle Nejvyššího soudu dovodit, že zde neexistuje srovnatelná situace návrhatele (resp. obecně odsouzeného k prodlouženému určitému trestu) z hlediska jeho potenciální diskriminace, ve vztahu k odsouzeným k jiným druhům trestů (podléhajícím jiným režimům trestání).

I kdyby však odsouzení k různým druhům trestům byli ve srovnatelné situaci, o diskriminaci by se podle Nejvyššího soudu přesto nejednalo z důvodu existence legitimního cíle, k jehož dosažení je posuzovaná úprava prodlouženého určitého trestu přiměřeným prostředkem. Pokud se týče různé doby, po jejímž uplynutí může odsouzený žádat o podmíněné propuštění, u různých druhů trestů, pak tato doba musí být posuzována optikou konkrétního druhu trestu jako celku – je součástí režimu trestání (srov. výše), který byl konstruován tak, aby nejlépe odpovídal charakteristikám spáchaného trestného činu a jeho pachatele. Přiměřenost úpravy této doby vůči legitimnímu cíli proto musí být posuzována v širším kontextu. Kratší doba pro

žádost o podmíněné propuštění u neurčitých trestů je poté podle Nejvyššího soudu odůvodněna tím, že odsouzenému není předem garantována konkrétní výše trestu.

Z uvedených důvodů proto Nejvyšší soud (v poměru hlasů 3:2) rozhodl tak, že posuzovaná úprava není diskriminační ve smyslu čl. 14 ve spoj. s čl. 5 Úmluvy.

Jan Strya

[1] V anglickém trestním právu existují jak určité tresty odnětí svobody, tak tresty neurčité. Zatímco prvé se vyznačují konkrétně stanovenou výměrou odnětí svobody, druhé uvedené se odlišují tím, že doba trvání odnětí svobody v nich není stanovena konkrétně, nýbrž pouze v minimální výši, která však, v závislosti na okolnostech (chování pachatele atp.), může být později prodloužena.

[2] Konkrétně § 246A ve spoj. s § 226A trestního zákona z r. 2003 (Criminal Justice Act 2003).

[3] Standardní určité a neurčité tresty (vč. doživotního trestu).

[4] V kontrapozici k rozhodnutí Sněmovny lordů coby tehdejší poslední odvolací instance ve Spojeném království.

[5] K této otázce srov. KMEC, J. et al. Evropská úmluva o lidských právech: komentář. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1218 – 1219.

JUDIKATURA EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

Strasbourg - European Court of Human Rights, Cheryl - CC BY-SA 3.0

Rozsudek ze dne 25. 10. 2018 ve věci E. S. proti Rakousku, č. 38450/12 Odsouzení za nazvání proroka Mohameda pedofilem nepředstavuje porušení čl. 10 Úmluvy

Úplné znění rozsudku
Tisková zpráva

Pátý senát Evropského soudu pro lidská práva (dále „Soud“) ve svém rozsudku ze dne 25. 10. 2018 ve věci E. S. proti Rakousku, č. 38450/12, rozhodl o stížnosti E. S. tak, že její odsouzení k peněžitému trestu v trestním řízení za to, že při veřejných seminářích k problematice islámu naznačovala pedofilní sklony proroka Mohameda, nepředstavuje protiprávní zásah do její svobody projevu ve smyslu čl. 10 Úmluvy.

Stěžovatelka je občankou Rakouska. Od ledna 2008 vedla semináře s názvem „Základní informace o islámu“ pořádané Vzdělávacím institutem Svobodné strany Rakouska, které byly otevřeny veřejnosti. Na dvou z nich, konaných v říjnu a listopadu 2009, byl v utajení přítomen mezi cca 30 účastníky i novinář pracující pro rakouský týdeník. V souvislosti s probíráním manželství mezi prorokem Mohamedem a dívkou Aishou, které bylo uzavřeno v jejích šesti letech a dovršeno („consummated“) mělo být v jejích devíti, stěžovatelka mj. uvedla, že Mohamed „to rád dělal s dětmi“, a dále: „56letý a 6letá? ... Jak to jinak nazvat než pedofilie?“

Na podkladě oznámení uvedeného novináře bylo proti stěžovatelce zahájeno trestní stíhání a následně byla v srpnu 2010 obviněna z podněcování k nenávisti (čl. 283 rakouského trestního zákoníku). V únoru 2011 byla krajským trestním soudem ve Vídni (dále „trestní soud“) sice zproštěna obžaloby ohledně podněcování k nenávisti, avšak byla uznána vinnou z trestného činu znevažování náboženských doktrín ve smyslu čl. 188 rakouského trestního zákoníku. Uložen jí byl peněžitý trest v celkové výši 480 € s možností změny na trest odnětí svobody v délce 60 dní v případě prodlžení s platbou.

Trestní soud v odůvodnění rozsudku uvedl (mimo jiné), že stěžovatelka veřejně znevažila předmět uctívání domácí

církve nebo náboženské společnosti způsobem schopným vyvolat oprávněné rozhořčení. Stěžovatelka podle něj naznačovala, že Mohamed není subjektem hodným uctívání, ačkoli nelze dovést, že jejím úmyslem bylo veřejně odsoudit všechny muslimy. Podle trestního soudu je pedofilie definována primárním sexuálním zájmem o děti, které ještě nedosáhly adolescence, a silně ostrakizována společností. Stěžovatelka proto neoprávněně obvinila Mohameda z pedofilních sklonů, když pomýjela fakt, že jeho manželství trvalo až do prorokovy smrti a současně zletilosti Aishy, a kromě toho takové obvinění bylo kvůli uvedené ostrakizaci způsobilé vyvolat veřejné rozhořčení. Podle trestního soudu pak výkon práva podle čl. 10 Úmluvy omezují povinnosti a odpovědnost, jako je povinnost nečinit taková tvrzení, která bezdůvodně někomu ubližují, a tedy nepřispívají k debatě ve veřejném zájmu. Výroky stěžovatelky taktéž nebyly trestním soudem považovány za výroky faktuelní, nýbrž za hanlivé hodnotové úsudky přesahující přípustné limity.

Stěžovatelka se proti rozhodnutí odvolala, přičemž poukázala mj. na to, že předmětná její tvrzení nepředstavovala úsudky hodnotové, nýbrž faktická tvrzení. Její odvolání však bylo zamítnuto, stejně jako její žádost o obnovu řízení. Podala proto stížnost k Soudu, neboť měla za to, že trestní odsouzení pro verbální znevažování náboženských doktrín zasahuje do její svobody projevu ve smyslu čl. 10 Úmluvy.

Soud předně opakoval principy, kterými posuzuje, zdali v určitém případě došlo k neoprávněnému zásahu do práva podle čl. 10 Úmluvy, totiž je-li daný zásah v souladu se zákonem, sleduje-li alespoň jeden z legitimních cílů uvedených v odst. 2 tohoto ustanovení a konečně je-li nezbytný v demokratické společnosti.

Následně shledal, že posuzovaný zásah byl v souladu s čl. 188 rakouského trestního zákoníku, kdy toto ustanovení slouží legitimním cílům, kterými jsou (veřejný) pořádek zajišťovaný mj. náboženským mírem a ochrana nábožen-

ského vyznání, což koresponduje s ochranou práv jiných ve smyslu čl. 10 odst. 2 Úmluvy. Jádrem úvah Soudu proto tvořila otázka, je-li posuzovaný zásah do stěžovatelčích práv nezbytný v demokratické společnosti.

Soud zde nejdříve připomněl, že svoboda projevu se vztahuje i na znepokojující, urážející či dokonce šokující projevy a kritika náboženského vyznání není z ochrany dle čl. 10 Úmluvy vyňata. Na druhé straně je výkon práv podle čl. 10 Úmluvy svázán povinnostmi a odpovědností (srov. odst. 2 tohoto ust.), mezi které se v kontextu svobody náboženského vyznání řadí povinnost nezasahovat do pokojného užívání práv plynoucích z čl. 9 Úmluvy např. vyjádřeními, která jsou bezdůvodně urážlivá. Soud taktéž již několikrát judikoval (např. *Murphy proti Irsku*, č. 44179/98), že ohledně nezbytnosti omezení práv a svobod garantovaných Úmluvou v demokratické společnosti požívají smluvní státy určitou míru uvážení, která je v otázkách svobody projevu a náboženství umocněna absencí jednotné evropské koncepce požadavků na ochranu práv jiných [1] před útoky na jejich náboženská přesvědčení. Je nicméně na Soudu, aby zvážil obě v konfliktu stojící práva resp. svobody.

Soud poukázal ještě na rozlišování faktuálních a hodnotových soudů, kdy stanovení jejich hranice náleží podle jeho judikatury prvotně a především smluvním státům (viz např. *Prager and Oberschlick proti Rakousku*, č. 15974/90). Nicméně i Soud při výkonu své kontrolní funkce (srov. *Kharmalov proti Rusku*, č. 27447/07) sice považuje za hodnotové takové úsudky, jejichž pravdivost nelze dokázat, avšak i hodnotové úsudky leckdy vyžadují z hlediska proporcionality dotčených práv dostatečný faktuální základ.

Aplikuje výše uvedené principy na posuzovaný případ, Soud dospěl k závěru, že k porušení stěžovatelčina práva

na svobodu projevu ve smyslu čl. 10 Úmluvy nedošlo.

Svůj závěr odůvodnil mj. tak, že se v této věci jednalo o veřejné semináře prezentované pro potenciální účastníky způsobem vzbuzujícím domněnku, že jejich obsah bude kritický a objektivní, tudíž stěžovatelka musela předpokládat, že někteří účastníci semináře se mohou cítit dotčeni jejími výroky. Rovněž si dle Soudu musela být vědoma částečné nepravdivosti svých tvrzení, která tak mohla oprávněně způsobit rozhořčení u jiných osob. Na základě toho se Soud ztotožnil s názorem trestního soudu, že prezentace objektu náboženského uctívání provokativním způsobem schopným zranit citění příslušníků tohoto náboženství může být považována za zlomyslné porušování ideje tolerance, která je jedním ze základů demokratické společnosti.

Soud se se závěry rakouských soudů ztotožnil i ohledně otázky, zdali předmětná tvrzení stěžovatelky představovala soudy faktuální, nebo hodnotové: kvalifikoval je jako soudy hodnotové, přičemž stěžovatelka je nepodpořila dostatečným faktuálním základem. Avšak, podle Soudu, i kdyby se jednalo o soudy faktuální, stěžovatelka ani v řízení před národními soudy, ani v řízení před Soudem nepředložila jejich důkaz.

Jelikož jako disproporcionální Soud neposoudil ani uloženou sankci, rozhodl tak, jak uvedeno výše. Závěrem ovšem nutno připomenout, že tento rozsudek není prozatím konečný a případ může být v souladu s čl. 43 Úmluvy postoupen velkému senátu. Konečným se tento rozsudek nicméně může stát za podmínek uvedených v čl. 44 odst. 2 Úmluvy.

Jan Strya

[1] Srov. čl. 10 odst. 2. Úmluvy.

Rozsudek ze dne 18. 9. 2018 ve věci *Lachiri proti Belgii*, č. 3413/09

Právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání v jednací síni soudu

Úplné znění rozsudku

Tisková zpráva

Evropský soud pro lidská práva rozhodl ve věci Lachiri proti Belgii, že neumožněním vstupu stěžovatelky do jednací síně soudu z důvodu nošení hidžábu došlo k porušení práva na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání ve smyslu čl. 9 Úmluvy.

Stěžovatelka, paní Lachiri, byla spolu s dalšími členy její rodiny účastníkem trestního řízení vedeného proti obžalovanému kvůli spáchání trestného činu, jenž měl za následek smrt bratra stěžovatelky. Během jednoho ze slyšení byla paní Lachiri informována, že nemůže vstoupit do jednací síně, pokud si nesundá šátek, hidžáb. Jelikož stěžovatelka hidžáb sundat odmítla, vstup do soudní síně jí nebyl povolen.

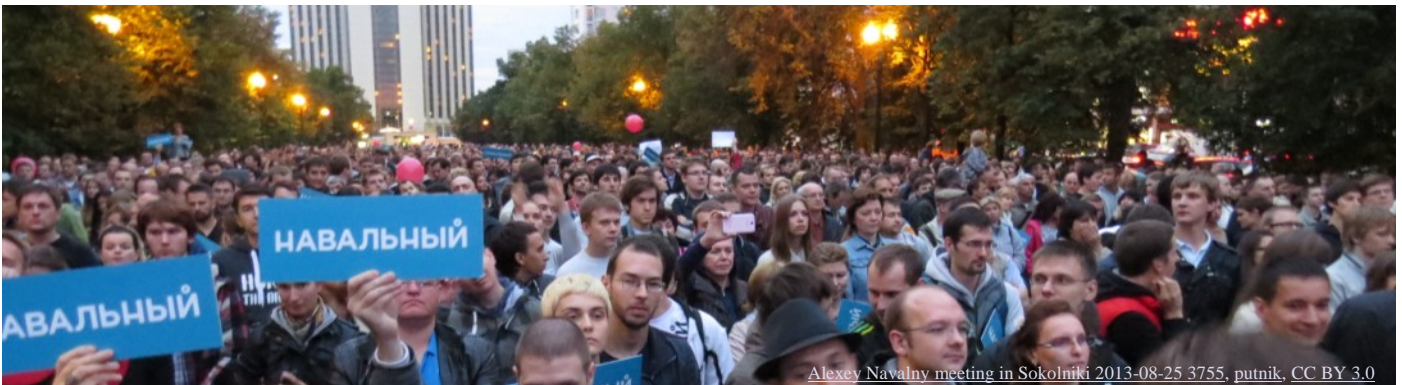
Stěžovatelka před Soudem namítala porušení čl. 9 Úmluvy, tedy práva na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání, k němuž mělo dojít vyloučením z jednací síně.

Podle Soudu je nošení hidžábu považováno za akt inspirovaný náboženským přesvědčením. Vyloučení stěžovatelky z jednací síně na základě odmítnutí sundání hidžábu tak bylo omezením výkonu práva na projevení náboženství. Účelem takového omezení, které bylo založeno na ustanoveních vnitrostátního práva, mělo být v projednávaném případě zabránění chování nerespektující soudnictví, případně chování, které by mohlo narušit řádné vedení slyšení.

Pokud jde o nezbytnost omezení v demokratické společnosti, Soud upozornil, že v daném případě se jedná o pokrývku hlavy, a nikoliv o oděv, který by zcela zakrýval obličej. Dále poznamenal, že stěžovatelka v řízení nebyla zástupcem státu, jenž vykonává veřejnou službu, nýbrž

obyčejným občanem. Z toho důvodu stěžovatelka nemůže být vázána povinností zdrženlivého jednání ve veřejném vyjádření svého náboženského přesvědčení. Soud dále uvedl, že zatímco soud může být součástí veřejného prostoru, není to veřejné místo srovnatelné s veřejnou ulicí nebo s náměstím. Prostory soudu jsou veřejnou institucí, ve které by respektování neutrality vůči víře mohlo převládat nad svobodným uplatňováním práva na projev náboženství. V projednávaném případě však cílem vyloučení stěžovatelky z jednací síně nebylo zachování určité neutrality veřejného prostoru. Soud v této souvislosti poznamenal, že jednání stěžovatelky při snaze o vstup do jednací síně nebylo neuctivé a nepředstavovalo a ani nebylo schopno představovat hrozbu pro řádné vedení slyšení. V důsledku toho Soud rozhodl, že potřeba sporného omezení nebyla prokázána a že porušení práva stěžovatelky na svobodu projevit náboženství nebylo v demokratické společnosti odůvodněné.

Lívía Plavcová

Alexey Navalny meeting in Sokolniki 2013-08-25 3755, putnik, CC BY 3.0

Rozsudek velkého senátu ze dne 15. 11. 2018 ve věci Navalnyj proti Rusku, č. 29580/12 a čtyři další

Právo shromažďovací a tolerance k neoznačeným, avšak poklidným shromážděním

Úplné znění rozsudku

Tisková zpráva

Velký senát Evropského soudu pro lidská práva rozhodl o několika stížnostech ruského politického aktivisty A. A. Navalného tak, že jeho několik zatčení při poklidných shromážděních bylo politicky motivovaných a směřovalo k potlačení politického pluralismu v zemi. Soud připomněl význam práva shromažďovacího a poukázal na potřebu tolerance k, byť nepovoleným, avšak poklidným, shromážděním

Stěžovatel, A. A. Navalnyj, je politický aktivista, lídr opozice, protikorupční bojovník a bloger žijící v Moskvě. Stěžovatel byl mezi lety 2012 až 2014 celkem sedmkrát zatčen na různých veřejných shromážděních. Poprvé tomu bylo v březnu 2012, kdy se konalo shromáždění projevující nesouhlas s údajně zmanipulovanými ruskými prezidentskými volbami. Následně byl dvakrát zatčen během jednoho dne v květnu 2012 při poklidných pochodech (za účasti 170, resp. 50 účastníků) proti inauguraci prezidenta Putina, která se uskutečnila předcházející den. Počtvrté byl zatčen

opět v květnu 2012, tentokrát na náměstí při shromáždění 50 - 100 lidí, jehož předmětem byla diskuze o současném politickém dění. Popáté byl stěžovatel zatčen v říjnu 2012 u Ruské vyšetřovací komise při protestu proti represi a mučení ve spolupráci s dalšími zhruba 30 lidmi. Zatčen přitom dle slov stěžovatele měl být při odchodu z tohoto protestu. Pošesté a posedmé byl zatčen během jednoho dne v únoru 2014. Jednou při návštěvě soudu, který rozhodoval případ týkající se jednoho z protestů, na kterém byl přítomný i stěžovatel. V druhém případě tomu tak bylo při účasti na veřejném shromáždění později večer téhož dne.

Po každém zatčení byl stěžovatel na několik hodin předveden na policejní stanici a byl s ním sepsán zápis o spáchání deliktu. Následně byl obviněn ze spáchání deliktů – za porušení pravidel pro pořádání veřejných akcí či neuposlechnutí rozkazu policejních orgánů. Ve dvou případech byl po zatčení a sdělení obvinění držen ve správní detenci v řádu hodin při zatčení v květnu 2012 a přes noc v únoru 2014.

Všechna tato obvinění vedla k jednání, ve kterém byl stěžovatel uznán vinným. Obdržel pět pokut (mezi 1 000 a 30 000 rubly) a dvakrát mu bylo uložena správní detence (15 a 7 dnů). Stěžovatelem podaná odvolání byla zamítnuta.

Stěžovatel ve svých celkem pěti stížnostech uváděl, že výše uvedené představovalo porušení čl. 5 Úmluvy (právo na svobodu), když celkem sedm zatčení bylo nezákonných a jednalo se o libovolné zbavení svobody. Stěžovatel dále uvedl, že všechna následující řízení byla nespravedlivá a porušovala čl. 6 Úmluvy (právo na spravedlivý proces). Dále mělo dojít k porušení čl. 11 Úmluvy (svoboda shromáždění a sdružování), když státní orgány opakovaně narušovaly pokojná shromáždění jeho zatčením, stíháním a následně i uznáním vinným ze spáchání tvrzených skutků. Stěžovatel se taktéž dovolával čl. 14 (zákaz diskriminace) a čl. 18 (nepřípustné omezení práv dle Úmluvy) Úmluvy, ve spojení s jejími čl. 5 a čl. 11, s tím, že zásahy státních orgánů byly politicky motivované.

Soud se věcí již dříve zabýval ve svém rozsudku ze dne 2. 2. 2017, kdy jednomyslně rozhodl, že došlo k porušení čl. 5, čl. 6 u šesti ze sedmi řízení a taktéž čl. 11. Dále Soud rozhodl, že nebylo nutné jeho stížnost přezkoumávat z pohledu čl. 14 a čl. 18 ve spojení s čl. 11 Úmluvy. Soud taktéž rozhodl (poměrem 4 ku 3), že nebylo nutné jeho stížnost přezkoumat ve vztahu k čl. 18 ve spojení s čl. 5 Úmluvy. Dne 29. 5. 2017 velký senát rozhodl o akceptaci žádosti stěžovatele i vlády o projednání věci velkým senátem podle čl. 43.

Velký senát věc projednal a rozhodl, že sedmi zatčeními a vyšetřovací vazbou ve dvou případech došlo k porušení čl. 5 Úmluvy. Soud uvedl, že neexistoval žádný důvod, proč nemohl být záznam o spáchání deliktu sepsán na místě jeho spáchání. Vláda taktéž neposkytla žádné odůvodnění toho, proč byl stěžovatel, jednou několik hodin a podruhé přes noc, držěn ve vyšetřovací vazbě. V šesti ze sedmi případů (při prvním zatčení tomu tak nebylo) taktéž došlo k porušení čl. 6 Úmluvy, jelikož ruský soud v těchto případech vycházel pouze z poznatků předložených policejním orgánem.

Dále se Soud věcí zabýval z pohledu čl. 11 Úmluvy a uvedl, že právo shromáždění bylo základním právem a že sice mohly existovat postupy pro jeho schválení, ale prosazování takových pravidel by nemělo být cílem samo o sobě. Aby byl zásah do čl. 11 ospravedlněn, tak takový zásah musí mít legitimní účel, který by mohlo představovat například předcházení kriminalitě, výtržnostem nebo ochrana práv třetích osob. Nicméně tento účel nebyl naplněn u pátého ani šestého zatčení.

K pátému zatčení došlo za situace, kdy stěžovatel a skupina dalších osob odcházela od stojící demonstrace. Nicméně tato skupina osob (ve které byl stěžovatel) šla po chodníku a nebyla nikterak rušivá. Při šestém zatčení pak státní orgány vyhodnotily, že lidé čekající před soudem představovali nepovolené shromáždění. Někteří z nich sice provolávali politické slogany, nicméně neexistoval jediný důkaz, že by se k nim stěžovatel připojil.

V ostatních pěti případech zatčení Soud konstatoval, že tato sice mohla sledovat legitimní účel, ale i přesto porušila stěžovatelova práva, jelikož se nejednalo o opatření nezbytné v demokratické společnosti. Ani jedno ze shromáždění nenarušovalo pořádek, ale všechna byla rozehnána. Soud požadoval, aby vlády projevíly toleranci k poklidným shromážděním i přesto, že nebyla povolena. Navíc byly stěžovatelovi uloženy sankce trestní povahy, i když tyto by neměly být principiálně ukládány osobám účastnícím se poklidných shromáždění.

K porušení čl. 18 Soud uvedl, že se v této souvislosti zaměřil zejména na páté a šesté zatčení, u kterých Soud konstatoval, že nesledovala legitimní účel. Soud poznamenal, že stěžovatel byl zatčen celkem sedmkrát během relativně krátkého časového období. Stěžovatel hrál zásadní roli při prvních čtyřech shromážděních, ale nikoliv u pátého a šestého, avšak i přesto si jej policie vytipovala a zatkla jej. Soud zjistil, že existovaly důkazy z vícera zdrojů, že státní orgány zvyšovaly svou tvrdost v přístupu vůči stěžovateli a že jeho obvinění, že se stal konkrétním cílem státních orgánů, se jevila koherentní ve světle obecného kroku státních orgánů dostat opozici v zemi pod jejich kontrolu.

Soud uvedl, že bylo bez jakýchkoliv pochybností zjištěno, že zatčení stěžovatele v pátém a šestém případě sledovalo vedlejší cíl (nikoliv legitimní účel), kterým bylo potlačit politický pluralismus, který utváří část účinné politické demokracie řízené zásadami právního státu, tedy koncept, na nějž odkazuje i preambule Úmluvy. Proto došlo k porušení čl. 18 ve spojení s čl. 5 a 11 Úmluvy.

Soud taktéž doporučil Rusku s odkazem na svá předchozí rozhodnutí (ze dne 7. 2. 2017 ve věci Lashmakin a ostatní proti Rusku, stížnost č. 57818/09 a 14 ostatních; ze dne 13. 12. 2016 Kasparov a ostatní proti Rusku, stížnost č. 51988/07), vzhledem k tomu, že opakovaně dochází k libovolnému narušování demonstrací, protestů a shromáždění a s ohledem na to, že opětovně dochází k rozehnutí demonstrací jen proto, že nejsou řádně schváleny, aby přijalo takovou právní úpravu, která státním orgánům umožní řádně zohledňovat zásadní význam práva na pokojné shromáždění a aby prokázalo nezbytnou toleranci k nepovoleným pokojným shromážděním.

Petr Barták

Rozsudek velkého senátu ze dne 22. 10. 2018 ve věci S., V. a A. proti Dánsku, č. 35553/12 a další

Preventivní zadržení fotbalových chuligánů v kontextu práva na osobní svobodu

Úplné znění rozsudku

Tisková zpráva

Soud se ve svém rozsudku ze dne 22. 10. 2018 ve věci S., V. a A. proti Dánsku zabýval otázkou, zda preventivní zákonné zadržení fotbalových chuligánů za účelem předejít násilí, a tedy mimo kontext vedení trestního řízení proti nim, je v souladu s čl. 5 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod („Úmluva“). Dospěl k závěru, že takové preventivní zadržení v daném případě spadalo pod rozsah čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy a nepředstavovalo tak porušení práva zadržených fotbalových fanoušků na svobodu a osobní bezpečnost ve smyslu tohoto článku.

Stěžovatelé S., V. a A. byli fotbalovými fanoušky, kteří přijeli do Kodaně při příležitosti konání fotbalového zápasu Dánska proti Švédsku. Dánská policie v předstihu získala informace, že se mezi skupinami fotbalových chuligánů z obou států chystají násilné střety. Zapojila se proto do dialogu s fanoušky, celou situaci monitorovala a v průběhu dne zápasu s cílem předejít dalším násilným střetům zadržela celkem 138 osob, včetně stěžovatelů, které se zapojovaly do násilných střetů mezi fotbalovými fanoušky a tyto střety podněcovaly a organizovaly.

Stěžovatelé byli zadrženi na základě dánského zákona o policii, který umožňuje v případě, že méně závažné prostředky nestačí, zadržet osobu, která představuje riziko či nebezpečí pro veřejný pořádek nebo bezpečnost, na dobu nezbytně nutnou. Tato doba by přitom neměla překročit 6 hodin. Cílem zadržení dle tohoto zákona přitom není zajištění osoby za účelem jejího předvedení před soudce a vedení trestního řízení, je nicméně možné zákonnost takového zadržení soudem přezkoumat.

Policie celou situaci v průběhu dne nadále monitorovala a rozhodla o propuštění zadržených osob včetně stěžovatelů v okamžiku, když již měla za to, že se situace zklidnila. Stěžovatelé byli nicméně zadrženi po dobu více než 7 hodin, přičemž proti nim nikdy nebylo zahájeno trestní stíhání pro spáchání či pro pokus trestného činu.

Stěžovatelé se před dánskými soudy domáhali z důvodu tvrzené nezákonnosti omezení na svobodě přiznání kom-

penzace. Tvrdili přitom, že se do žádných střetů mezi fanoušky nezapojovali a neměli tak ani úmysl činit. Před vnitrostátními soudy však neuspěli, tyto soudy totiž shledaly, že policisté mohli důvodně věřit, že stěžovatelé organizují násilné střety mezi fotbalovými chuligány a představují tak riziko pro veřejný pořádek a bezpečnost ostatních fotbalových fanoušků a dalších osob. Jejich zadržení a překročení časového limitu zadržení tak bylo dle dánských soudů v kontextu daného případu odůvodněno.

Stěžovatelé se proto obrátili na Soud se svojí stížností, v níž tvrdili, že byli v rozporu s čl. 5 Úmluvy omezení na osobní svobodě, neboť jejich zadržení nespadlo pod žádnou z přípustných výjimek stanovených v odst. 1 písm. b) ani písm. c). Tyto umožňují omezení osobní svobody osoby „proto, aby bylo zaručeno splnění povinnosti stanovené zákonem“ (písm. b)), či „za účelem [jejího] předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu“ (písm. c)).

Soud se nejprve zabýval aplikovatelností čl. 5 odst. 1 písm. b) Úmluvy na tento případ a dospěl k závěru, že dané ustanovení na případ stěžovatelů nedopadá. Vůči stěžovatelům totiž před jejich zadržením nezazněly žádné konkrétní příkazy týkající se povinnosti, kterou by měli splnit (např. příkaz policie zůstat na určitém místě či v rámci určité skupiny lidí). Stěžovatelé navíc nebyli ani upozorněni na následek nesplnění těchto povinností v podobě zadržení. Podle Soudu nelze dovést ani to, že by si byli stěžovatelé implicitně vědomi povinnosti zdržet se páčání konkrétních skutků. Výjimku stanovenou v čl. 5 odst. 1 písm. b) tak na daný případ nelze použít.

Soud následně přistoupil k zhodnocení dopadu čl. 5 odst. 1 písm. c) na projednávaný případ. Právě tato část přitom představuje největší přínos rozhodnutí velkého senátu Soudu. Ten totiž dospěl k závěru, že dosavadní judikatura není zcela jednoznačná a není tak zřejmé, zda se výjimka dle uvedeného článku vztahuje i na preventivní zadržení osoby mimo kontext vedení trestního řízení. Z toho důvodu přistoupil Soud k vyjasnění a sjednocení této judikatury.

Podle Soudu lze v rámci čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy rozoznat 2 větve. První větev umožňuje zbavení svobody osoby „pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu“. Druhou větev pak představuje zbavení osobní svobody osoby „jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu“. Dle Soudu je přitom druhá větev tohoto článku odlišným a samostatným (tj. na první větví ustanovení nezávislým) důvodem pro zbavení osobní svobody osoby. Preventivní zákonné zadržení osoby mimo kontext vedení trestního řízení proti ní, tedy stejně jako v případě stěžovatelů, přitom dle Soudu může být umožněno právě druhou větví ustanovení čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy.

Toto ustanovení však současně vyžaduje stanovený účel zbavení osobní svobody. Ustanovení totiž výslovně připouští toliko „zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán“. Tento účel dle Soudu sice dopadá i na druhou větev čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, měl by však být aplikován s určitou mírou flexibility. Striktní výklad tohoto požadavku v podobě nutnosti předvedení osoby před soud by totiž mohl mít za následek bezdůvodné prodloužení doby, po kterou je osoba omezena na svobodě, jakož i ztížení možnosti policie udržovat pořádek a chránit veřejnost. Je to totiž právě policie, která často disponuje veřejnosti nepřístupnými informacemi od tajných služeb, musí tak nutně mít při činnosti svých operativních rozhodnutí (která jsou často dosti komplikovaná) určitý prostor pro uvážení.

Soud proto uzavřel, že požadavek účelu (tj. předvedení zadržené osoby před soud) by v případě, kdy (1) byla zadržená osoba urychleně předvedena před soud, který zákonost jejího zadržení posoudil, nebo (2) byla před touto dobou propuštěna na svobodu, měl být považován za naplněný. V druhém případě, tj. v situaci propuštění osoby před urychlenou soudní kontrolou, by se přitom mělo jednat o kratší časový úsek než v situaci vedení trestního řízení. V tomto směru Soud konstatoval, že by mělo jít spíše o záležitost v délce „hodin“ než „dní“.

Tato flexibilita je nicméně dále omezena zárukami ve smyslu čl. 5 odst. 3 a 5 Úmluvy. Samotné zadržení osoby tak musí být zákonné, přičemž musí být prokázáno, že pokud by nedošlo k zadržení, tato osoba by se s největší pravděpodobností dopustila spáchání konkrétního a specifického trestného činu. Vyžadována je i možnost této osoby domáhat se nároku na odškodnění. Soud uzavřel, že při splnění těchto záruk by neměl požadavek účelu představovat překážku pro krátkodobé preventivní zadržení osob tak, jak k tomu došlo v případě stěžovatelů.

Konečně Soud přistoupil k aplikaci jednotlivých principů čl. 5 odst. 1 písm. c) na posuzovaný případ. Dle nich musí být zbavení svobody osob ve smyslu tohoto článku zákonné, nesmí být svévolné či zjevně bezdůvodné, jakož musí být konečně i vzhledem k možné existenci alternativních prostředků nezbytné. V daném případě došlo k zadržení osob v souladu s vnitrostátním právem, šlo tedy o opatření zákonné. Dle Soudu navíc posouzení případu vnit-

rostátními soudy nebylo svévolné či zjevně bezdůvodné. Ty totiž založily svá rozhodnutí na dostatečném důvodu, dle kterých měla policie dostatečný důvod se domnívat, že může dojít k násilným střetům mezi fotbalovými chuligány, do nichž by se sami stěžovatelé zapojili. To přitom představovalo konkrétní a bezprostřední riziko narušení veřejného pořádku a bezpečnosti ostatních fotbalových fanoušků a dalších osob. Dle Soudu tak došlo rovněž k naplnění podmínky hrozby spáchání „specifického a konkrétního“ trestného činu ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. c).

V neposlední řadě Soud posoudil i otázku „nezbytnosti“ preventivního zadržení stěžovatelů. Aby bylo zbavení osobní svobody osoby v kontextu druhé větve čl. 5 odst. 1 písm. c) nezbytné, musejí se dle Soudu ukázat méně závažné prostředky k zajištění ochrany individuálních i veřejných zájmů jako nedostatečné. Preventivní zadržení tak může být nezbytné jen v situaci, kdy je dosaženo spravedlivé rovnováhy v demokratické společnosti mezi veřejným zájmem na zabránění bezprostředního rizika spáchání trestného činu a významem práva osob na osobní svobodu.

V daném případě by však méně důrazná opatření nebyla dle Soudu s ohledem na závažnost hrozícího nebezpečí pro zabránění střetům mezi fotbalovými chuligány dostatečná. Policie postupovala pečlivě a přiměřeně, když se zapojila do dialogu s fanoušky a v průběhu dne zadržela pouze ty osoby včetně stěžovatelů, které byly identifikovány jako podněcovatelé násilí. Zadrženy tak byly toliko ty osoby, jež představovaly závažnou hrozbu pro veřejný pořádek a bezpečnost. Policie navíc vyhodnocovala veškerá rizika za účelem určení, kdy může jednotlivé zadržené fotbalové fanoušky včetně stěžovatelů propustit, k čemuž došlo ihned poté, jak riziko střetu a násilností pominulo. I když celková délka zadržení stěžovatelů přesáhla horní hranici stanovenou vnitrostátním právem, netrvalo omezení jejich osobní svobody dle Soudu déle, než bylo nezbytné pro předejití a zabránění dalším násilnostem.

Soud proto uzavřel, že se vnitrostátním dánským soudům podařilo dosáhnout spravedlivé rovnováhy mezi veřejným zájmem na předejití násilným střetům mezi fotbalovými chuligány na straně jedné a právem stěžovatelů na osobní svobodu na straně druhé. Ze strany Dánska tak preventivním zadržením fotbalových chuligánů, aniž by proti nim bylo vedeno trestní řízení, nedošlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

Přínos tohoto rozhodnutí spočívá ve vyjasnění a sjednocení dosavadní judikatury Soudu v otázce preventivního omezení osobní svobody osob mimo kontext vedení trestního řízení, a to ve světle práva těchto osob na svobodu a osobní bezpečnost dle čl. 5 Úmluvy.

Lukáš Boháček

JUDIKATURA SOUDNÍHO DVORA EVROPSKÉ UNIE

Rozsudek ze dne 24. 10. 2018 ve věci C-595/17, Apple Sales International

Aplikovatelnost doložky o mezinárodní příslušnosti soudu v kontextu porušení pravidel hospodářské soutěže

Úplné znění rozsudku

Soudní dvůr rozhodl ve věci, v níž se po skutkové stránce v původním řízení jednalo o spor mezi společností eBizcuss.com v insolvenční, která byla distributorem produktů Apple, a společnostmi Apple Sales International, Apple retail France EURL a Apple Inc. ve věci náhrady škody z důvodu nekalosoutěžního jednání a zneužívání dominantního postavení ve smyslu francouzského vnitrostátního práva a čl. 102 Smlouvy o fungování EU (dále jen „SFEU“).

Mezi žalobkyní eBizcuss.com se sídlem ve Francii a společností Apple Sales International se sídlem v Irsku byla v roce 2002 uzavřena smlouva opravňující žalobkyni k autorizovanému prodeji předmětných výrobků, která zahrnovala doložku o mezinárodní příslušnosti irských soudů. Ta mimo jiné stanovila, že „smlouva a odpovídající vztah“ (resp. „vztahy z ní vyplývající“) „se řídí a jsou vykládány podle irského práva a smluvní strany se podřizují jurisdikci soudů Irské republiky.“

V roce 2012 se žalobkyně obrátila na francouzský obchodní soud v souvislosti s tvrzeným nárokem na náhradu škody z důvodu nekalosoutěžního jednání a zneužívání dominantního postavení ze strany shora uvedených společností. V roce 2013 tento soud rozhodl, že není mezinárodně příslušný, neboť smlouva mezi žalobkyní a žalovanou společností Apple Sales International zahrnovala doložku zakládající příslušnost soudů v Irsku. Rovněž odvolací soud se s touto argumentací ztotožnil, když zamítl odpor podaný žalobkyní proti rozhodnutí soudu prvního stupně.

V roce 2015 nicméně Kasační soud toto rozhodnutí zrušil, neboť dle jeho názoru bylo v rozporu s čl. 23 nařízení Brusel I (dále jen „nařízení“) [1] ve světle rozsudku Soudního dvora ve věci (CDC) Hydrogen Peroxide SA [2] (dále jen „rozsudek“) s tím, že doložka o mezinárodní příslušnosti nedopadala na spory související s odpovědností z porušení práva hospodářské soutěže. Odvolací soud v souladu s tímto názorem vrátil věc soudu prvního stupně. Proti tomu podaly žalované společnosti kasační oprav-

ný prostředek s tím, že žaloba ohledně hospodářské soutěže měla svůj původ ve smluvním vztahu a doložku o mezinárodní příslušnosti je třeba zohlednit.

Francouzský Kasační soud s ohledem na rozhodnutí portugalského Nejvyššího soudu, který dospěl k závěru o uplatnění doložky v obdobné věci, předložil Soudnímu dvoru předběžné otázky, jejichž smyslem bylo, zda je třeba čl. 23 nařízení vykládat tak, že v případě žaloby na náhradu škody na základě čl. 102 SFEU je použití doložky o soudní příslušnosti vyloučeno, pokud výslovně neodkazuje na spory týkající se porušení práva z hospodářské soutěže, a dále, zda v případě takové žaloby závisí uplatnění doložky na tom, zda unijní či vnitrostátní orgán pro ochranu hospodářské soutěže předtím konstatoval porušení.

I ve světle svého předešlého rozsudku Soudní dvůr připomenul, že výklad doložky o příslušnosti náleží vnitrostátnímu soudu, před nímž je uplatněna. Doložka se nicméně musí týkat již vzniklého nebo budoucího sporu z určitého právního vztahu. V odkazované věci byl Soudní dvůr toho názoru, že doložka obecně odkazující na spory vzniklé v rámci smluvního vztahu se nevztahuje na delikt vzniklý v souvislosti s existencí kartelové dohody (čl. 101 SFEU). Nyní se tak zabýval otázkou, zda je třeba dospět k obdobnému závěru i v případě sporu z porušení čl. 102 SFEU.

Ačkoliv kartelová dohoda by neměla souvislost se smluvním vztahem mezi jejím účastníkem a třetí osobou, odlišně od toho se dopady dominantního postavení jedné ze stran dohody mohou v jejich smluvních vztazích projevit. Zohlednění doložky během sporu o porušení čl. 102 SFEU tak nelze ve smyslu citovaného rozsudku považovat za překvapivé. Čl. 23 nařízení je tedy třeba vykládat tak, že v případě žaloby ze strany distributora ve smyslu čl. 102 SFEU není uplatnění doložky o soudní příslušnosti vyloučeno pouze z toho důvodu, že doložka výslovně neodkazuje na spory v souvislosti s porušením práva hospodářské soutěže.

Dále se Soudní dvůr zabýval otázkou, zda závisí uplatnění doložky na tom, jestli unijní či vnitrostátní orgán pro ochranu hospodářské soutěže předtím konstatoval její porušení. V této souvislosti uvedl, že tato skutečnost nemá souvislost s posuzováním, zda se doložka o příslušnosti použije pro spor pro tvrzené porušení pravidel hospodářské soutěže. Jiný závěr by rovněž vedl k možnému narušení cíle předvídatelnosti, který čl. 23 nařízení sleduje.

Čl. 101 a 102 SFEU kromě toho mají přímý účinek ve vztazích mezi jednotlivci a zakládají práva a povinnosti, jichž se mohou domáhat před soudy. S ohledem na uvede-

né skutečnosti Soudní dvůr dospěl k závěru, že se lze domáhat nároku na náhradu škody v těchto případech bez ohledu na to, zda orgán pro ochranu hospodářské soutěže její porušení konstatoval.

Jan Bena

[1] Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

[2] Rozsudek Soudního dvora ze dne 21. 5. 2015, ve věci C-352/13, (CDC) Hydrogen Peroxide SA.

Rozsudek ze dne 20. září 2018 ve věci C-214/17, Alexander Mölk

Určení rozhodného práva v případě pozdějšího návrhu podaného povinným na snížení výživného stanoveného v předcházejícím pravomocném rozhodnutí

Úplné znění rozsudku

Soudní dvůr Evropské unie se v rozsudku ze dne 20. září 2018 ve věci C-214/17 Alexander Mölk proti Valentině Mölk zabýval otázkou výkladu čl. 4 odst. 3 Haagského protokolu o právu rozhodném pro výživovací povinnosti [1]. Uzavřel, že tento článek musí být vykládán v tom smyslu, že z něj nevyplývá, že je právo určené dle čl. 4 odst. 3 právem rozhodným pro pozdější návrh podaný povinným u příslušného orgánu státu, v němž má místo obvyklého pobytu, proti oprávněnému za účelem snížení tohoto výživného.

Podle usnesení Okresního soud v Innsbrucku z října 2014 vydaného podle rakouského práva je Alexander Mölk povinen platit své dceři, Valentině Mölk, měsíční výživné. A. Mölk má místo obvyklého pobytu v Rakousku, zatímco V. Mölk má místo obvyklého pobytu v Itálii. Návrh na stanovení výživného podala oprávněná, V. Mölk, v souladu s čl. 4 odst. 3 Haagského protokolu, podle kterého „pokud oprávněný zahájil řízení u příslušného orgánu státu, v němž má místo obvyklého pobytu povinný, použije se právo státu, v němž má sídlo soud, bez ohledu na článek 3.“ Následně podal A. Mölk k okresnímu soudu v Innsbrucku návrh na snížení uvedeného výživného, který byl ovšem zamítnut. Okresní soud v tomto případě rozhodl podle italského práva opíraje se o článek 3 odst. 1 Haagského protokolu. Ten stanovuje rozhodné právo podle obvyklého pobytu oprávněného, což v okamžiku podání návrhu byla v případě V. Mölk Itálie.

Následně Zemský soud v Innsbrucku v rámci odvolání potvrdil rozhodnutí okresního soudu, při posouzení však vycházel z rakouského práva. Krajský soud měl za to, že v situaci, kdy ani jedna ze stran nezměnila svůj obvyklý

pobyt, nemůže dojít ani ke změně práva. A. Mölk podal kasační opravný prostředek, ve kterém se domáhal toho, aby bylo o výživném rozhodnuto podle italského práva. Nejvyšší soud Rakouska poukázal na dva rozdílné přístupy v nauce. Podle prvního přístupu je rozhodným právem, určeným v souladu s článkem 3 Haagského protokolu, právo státu, v němž má oprávněný místo obvyklého pobytu, i když to není právo státu, ve kterém se nachází orgán, který přijal původní rozhodnutí o výživném. Podle druhého přístupu musí být na návrh na změnu vnitrostátního rozhodnutí nebo uznaného zahraničního rozhodnutí použito právo, které již bylo ve věci výživovací povinnosti použito. Nejvyšší soud se proto z důvodu pochybností o právu rozhodném v takovém případě obrátil na Soudní dvůr s dvěma předběžnými otázkami.

Podstatou první otázky bylo, zda musí být čl. 4 odst. 3 Haagského protokolu vykládán tak, že ze situace, kdy bylo výživné na návrh oprávněného a podle tohoto čl. 4 odst. 3 stanoveno pravomocným rozhodnutím podle práva místa sídla soudu, určeného v souladu s tímto ustanovením, vyplývá, že je toto právo právem rozhodným pro pozdější návrh podaný povinným u příslušného orgánu státu, v němž má místo obvyklého pobytu, proti oprávněnému za účelem snížení tohoto výživného.

Co se týče kontextu článku 4 odst. 3 Haagského protokolu, toto ustanovení je součástí systému hraničních určova- telů stanoveného tímto protokolem. Tento článek se odchyluje od pravidla stanoveného v článku 3, podle kterého se v první řadě použije právo státu, v němž má oprávněný místo obvyklého pobytu. Obrací tak pořadí hraničních

určovateli tím, že na prvním místě určuje právo státu, v němž má sídlo soud, pokud oprávněný zahájil řízení u příslušného orgánu státu, v němž má místo obvyklého pobytu povinný. Haagský protokol tímto způsobem přiznává oprávněnému možnost zvolit si nepřímo první z těchto práv, přičemž tato volba je výsledkem toho, že oprávněný podá návrh u příslušného orgánu státu, v němž má povinný místo obvyklého pobytu. Tato možnost sleduje cíl ochrany oprávněného, jenž je považován za slabší stranu ve vztazích s povinným, a tím mu *de facto* umožňuje zvolit si rozhodné právo pro jeho návrh. Pokud je ovšem řízení, v němž byl tento návrh podán, ukončeno pravomocným rozhodnutím, z čl. 4 odst. 3 Haagského protokolu podle Soudního dvora nevyplývá, že je třeba rozšířit účinky této volby na nové řízení zahájené povinným.

Pravidlo odchylné se od pravidla stanoveného v čl. 3 Haagského protokolu musí být podle Soudního dvora vykládáno striktně. Soudní dvůr se v tomto ohledu opíral i o důvodovou zprávu k Haagskému protokolu, podle které stanovená odchylka od základního hraničního určovatele může být odůvodněna, pokud se sám oprávněný rozhodne zahájit řízení ve státě, v němž má místo pobytu povinný, ale jeví se jako nepřiměřená v případě, že řízení bylo zahájeno v tomto státě z podnětu povinného.

Podle Soudního dvora se tento závěr potvrzuje i srovnáním čl. 4 odst. 3 s čl. 7 a 8 tohoto protokolu, které umožňují volbu rozhodného práva. Čl. 8 určuje za dalších podmínek i to, že se toto rozhodné právo vztahuje nejen na konkrétní řízení, ale i na další řízení. Následně existují i ochranná ustanovení, která definují, kdy se rozhodné právo určené stranami nepoužije. Ochranná ustanovení ovšem v souvislosti s článkem 7 neexistují a rozhodné právo v tomto článku je možné si zvolit pouze v případě konkrétního řízení. Podle Soudního dvora tak absence ochranných ustanovení v článku 4 odst. 3 značí, že toto ustanovení se použije pouze v jednom řízení, a sice tom, které zahájil oprávněný.

Článek 4 odst. 3 Haagského protokolu se tak vztahuje pouze na situaci, kdy oprávněný nepřímo zvolí právo státu, v němž má sídlo soud, v rámci řízení, které zahájil u příslušného orgánu státu, v němž má místo obvyklého pobytu povinný, a nevztahuje se na pozdější řízení zahájené poté, co se rozhodnutí v původním řízení stalo pravo-

mocným. Soudní dvůr nakonec poukázal i na stanovisko generálního advokáta, který uvedl, že nevýhoda, kterou představuje použití rozdílných právních ráďů v postupných řízeních mezi stejnými účastníky, se zdá být inherentní systému kolizních norem stanovených Haagským protokolem.

Ve vztahu k druhé otázce Soud posuzoval, zda musí být čl. 4 odst. 3 Haagského protokolu vykládán v tom smyslu, že oprávněný „zahájí řízení“ u příslušného orgánu státu, v němž má místo obvyklého pobytu povinný, tím způsobem, že se před tímto orgánem účastní řízení ve smyslu čl. 5 nařízení č. 4/2009 [2], k jehož zahájení dal podnět povinný, a domáhá se zamítnutí návrhu ve věci samé.

V případě řízení, k němuž dal podnět povinný, u příslušného orgánu státu, v němž má místo obvyklého pobytu, může podle Soudního dvora účast oprávněného mít za následek příslušnost tohoto orgánu, který stanoví článek 5 nařízení č. 4/2009. Z přijetí příslušnosti však podle něho nelze vyvodit, že oprávněný rovněž „zahájil řízení“ u orgánu státu, v němž má místo obvyklého pobytu povinný, ve smyslu čl. 4 odst. 3 Haagského protokolu. Soud zkonstatoval, že takový výklad by měl za následek to, že právo státu, v němž má sídlo soud, které toto ustanovení ukládá, by se vztahovalo na všechna řízení zahájená před takovým orgánem, přičemž z odpovědi na první otázku vyplývá, že možnost ponechaná oprávněnému na základě čl. 4 odst. 3 Haagského protokolu nepřímo si toto právo zvolit se vztahuje pouze na řízení zahájené z jeho podnětu.

Ladislav Kováč

[1] Haagský protokol ze dne 23. listopadu 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti, schváleného jménem Evropského společenství rozhodnutím Rady 2009/941/ES ze dne 30. listopadu 2009 (Úř. věst. 2009, L 331, s. 17).

[2] Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností (Úř. věst. 2009, L 7, s. 1).

Rozsudek ze dne 22. 11. 2018 ve spojených věcech T-274/16 a T-275/16, rodina Mubarakových

Žaloba jednotlivce proti aktu Evropské unie na základě čl. 263 Smlouvy o fungování Evropské unie

Úplné znění rozsudku

Tisková zpráva

Soudní dvůr Evropské unie potvrdil rozhodnutí Rady o zmrazení majetku členů rodiny Mubaraků na základě probíhajícího soudního řízení týkajícího se zneužití státních prostředků Egypta

V březnu 2011 přijala Rada Evropské unie na základě čl. 29 Smlouvy o Evropské unii (SEU) rozhodnutí o omezujících opatřeních namířených proti některým osobám, jež jsou považovány za odpovědné ze zneužití egyptských státních fondů a proti osobám s nimi spojenými. Rozhodnutí o zmrazení všech finančních prostředků těchto osob v Evropské unii bylo součástí politiky podpory mírového přechodu k občanské a demokratické vládě v Egyptě, jež byla založena na zásadách právního státu.

Případ se týká příbuzných bývalého egyptského prezidenta Muhammada Hosniho Mubaraka, kteří jsou účastníky soudního řízení zahájeného egyptskými orgány pro zneužití státních prostředků. Dotčené osoby požádaly Tribunál o to, aby zrušil akty obnovující zmrazení jejich majetku na základě čl. 263 Smlouvy o fungování Evropské unie, přičemž tvrdily zejména to, že pro tato rozhodnutí neexistuje žádný právní základ a že soudní řízení v Egyptě nerespektuje právo na účinnou právní ochranu podle čl. 47 Listiny základních práv Evropské unie ani presumpci neviny, chráněnou čl. 48 téhož dokumentu. Rovněž tvrdily, že Rada porušila kritéria stanovená rozhodnutím, právo na obhajobu a princip proporcionality.

K namítanému nedostatku právního základu Tribunál uvedl, že volba právního základu musí spočívat na objektivních skutečnostech, které mohou být předmětem soudního přezkumu. Dle žalobců v případě, že je akt Evropské unie založen na konkrétním společenském a právním kontextu, je nezbytné vzít do úvahy vývoj v tomto kontextu. Podle Tribunálu však sociální a právní vývoj mohl ovlivnit pouze opodstatněnost důvodů sporných opatření, nemůže však být přezkoumán v rámci přezkumu volby právního základu pro tato opatření. Účel rozhodnutí Rady, jímž je zmrazení majetku osob odpovědných za zneužití státních

finančních prostředků Egypta, naplňuje cíl upevnění a podpory demokracie, právního státu, lidských práv a zásad mezinárodního práva ve smyslu čl. 21 odst. 2 písm. b) SEU. Z těchto důvodů je možné dotčená rozhodnutí považovat za spadající do společné zahraniční a bezpečnostní politiky (dále „SZBP“) Evropské unie, a proto mohou být přijata na základě čl. 29 SEU. Pokud rozhodnutí Rady sledují cíle související s cíli stanovenými v čl. 21 SEU a ve zvláštních ustanoveních týkajících se SZBP, mohou být tato rozhodnutí považována za součást SZBP. S ohledem na široký rozsah cílů SZBP nemůže být prokázáno, že sporné akty nemají žádný právní základ. Tribunál dále zdůrazňuje, že ani za předpokladu, že se situace v Egyptě vyvíjí v rozporu s procesem demokratizace, neovlivňuje to pravomoc Rady znovuobnovit dané rozhodnutí.

Co se týče namítaného porušení principu proporcionality, upozornil Tribunál na to, že Rada obecně disponuje širokou posuzovací pravomocí při přijímání aktů v rámci SZBP. S ohledem na cíle, na nichž jsou omezující opatření založena, musí být Radě poskytnuta široká posuzovací pravomoc. Není proto na Tribunálu, aby rozhodl o opodstatněnosti politiky Rady podporující proces politické stabilizace v Egyptě nebo aby nahradil posouzení Rady, pokud jde o geografický nebo politický kontext. Tribunál též poznamenal, že účelem zmrazení aktiv žalobců je usnadnit egyptským orgánům zjištění, zda byly zneužity státní finanční prostředky, a případně výnosy z této činnosti zajistit. Tento účel by však byl bezpředmětný, pokud by se prokázalo, že případné zjištění egyptských orgánů, že státní prostředky byly zneužity, je postiženo svévůlí a odmítnutím spravedlnosti. Při zkoumání toho, zda Rada za účelem obnovení svého rozhodnutí zjevně nezohlednila důležitost a závažnost politického a justičního vývoje v Egyptě, Tribunál konstatuje, že omezující opatření musí být zachována v zásadě až do ukončení soudního řízení v Egyptě, aby byla zajištěna jejich účinnost. Argument změny hlavy státu není relevantní, jelikož rozhodnutí Rady nejsou závislá na následných změnách v egyptské vládě v kontextu procesu politického přechodu. Žalobci na podporu svého návrhu na zrušení rozhodnutí Rady předložili řadu veřejných listin, které podle jejich názoru prokazují

nestabilitu egyptské politiky a porušování právního státu a základních práv. Tyto dokumenty však nemohou prokázat, že všechna rozhodnutí Rady byla zjevně v rozporu s cíli, které sledují. Tribunál poznamenává, že důkazy poskytnuté žalobci samy o sobě nepodporují závěr, že zajištění dodržování zásad právního státu a základních práv egyptskými orgány v rámci soudního řízení, na základě kterého byla rozhodnutí Rady vydána, je ohroženo politickým a justičním vývojem. Rada se tedy nedopustila zjevně nesprávného posouzení, když shledala, že má k dispozici dostatečné informace pro další spolupráci s egyptskými orgány.

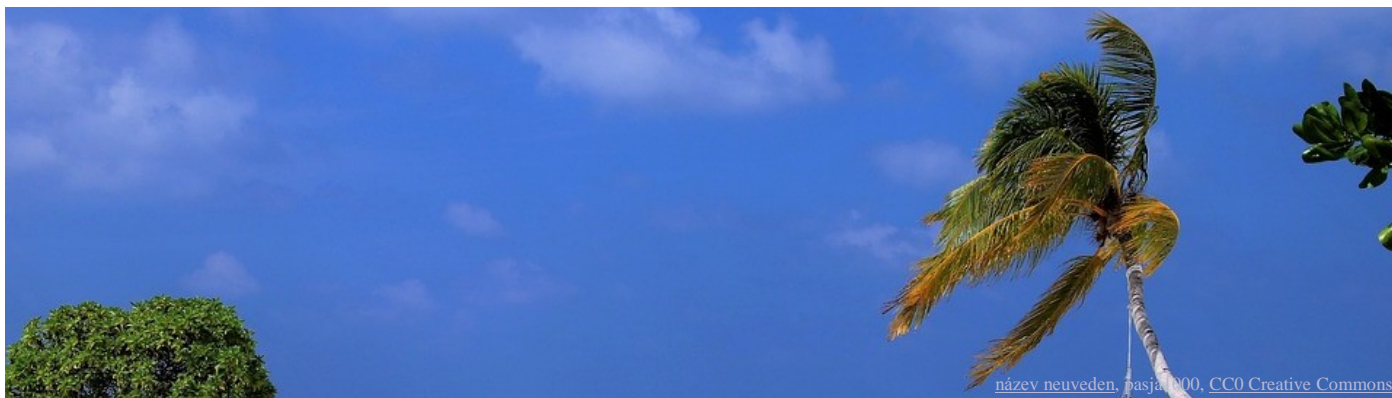
K porušení základních práv žalobců Tribunál uvedl, že Rada nemohla být nucena požadovat od egyptských orgánů doplňující informace, pokud neexistuje žádný konkrétní důkaz, který by porušení těchto práv doložil. Upozornil, že informace, jež předložili žalobci, se týkají obecné situace v oblasti dodržování základních práv v Egyptě a zacházení s bývalým egyptským prezidentem. Nejsou tedy přímo spjata s jejich vlastní situací. Navíc důkazy týkající se trestního řízení zahájeného proti synům pana Mubaraka

neodrážejí nedostatek nestrannosti a nezávislosti ze strany egyptských orgánů. V důsledku toho dotčené argumenty nepředstavují dostatečně přesné, konkrétní a soudržné důkazy, které by vedly k odůvodněnému zpochybnému rozhodnutí Rady.

Za další, pokud jde o porušení obecných kritérií rozhodnutí, postačuje, že žalobci podléhají probíhajícímu soudnímu řízení, které se týká jednání, jež lze charakterizovat jako zneužití státních prostředků. Navíc v rámci spolupráce s egyptskými orgány není na Radě, aby ověřovala správnost a relevantnost informací, z nichž vychází trestní řízení, které se týká žalobců.

Pokud jde o právo na obhajobu, Tribunál mimo jiné uvádí, že pokud došlo k určité nesrovnalosti v průběhu řízení, vede taková nesrovnalost ke zrušení sporného aktu jen, pokud je možné, aby řízení vyústilo v odlišný výsledek právě v důsledku této nesrovnalosti, což není případ projednávané věci.

Lívia Plavcová

Rozsudek velkého senátu ze dne 6. 11. 2018 ve spojených věcech C-569/16, Stadt Wuppertal a C-570/16, Volker Willmeroth

Přechod nároku zemělého pracovníka na finanční náhradu za nevyčerpanou dovolenou na jeho dědice

Úplné znění rozsudku
Tisková zpráva

Velký senát Soudního dvora Evropské unie rozhodl o předběžné otázce týkající se výkladu čl. 7 směrnice o některých aspektech úpravy pracovní doby (dále také „Směrnice“) [1], jakož i čl. 31 odst. 2 Listiny základních práv Evropské unie (dále také „Listina“) tak, že úmrtím pracovníka nezaniká jeho nárok na placenou dovolenou a jeho dědicové se mohou domáhat finanční náhrady za placenou dovolenou, kterou zemřelý pracovník nevyčerpal i pokud vnitrostátní právo vylučuje, aby taková finanční náhrada byla součástí pozůstalosti.

V původních řízeních vedených před německými soudy se dědičky paní M. E. Bauer a paní M. Broßonn po zaměstnavatelích jejich zesnulých manželů domáhaly finanční náhrady za jejich nevyčerpanou placenou dovolenou. Zaměstnavatelem manžela paní Bauer bylo město Wuppertal a zaměstnavatelem zesnulého manžela paní Broßonn byl

pan Volker Willmeroth. Spor se dostal až ke Spolkovému pracovnímu soudu (*Bundesarbeitsgericht*), který při jeho projednávání požádal Soudní dvůr o výklad práva Evropské unie konkrétně čl. 7 Směrnice, dle kterého lze nahradit minimální dobu placené dovolené v trvání čtyř týdnů finanční náhradou pouze v případě skončení pracovního poměru.

Soudní dvůr se obdobnou věcí zabýval již ve svém dřívějším rozhodnutí *Bollacke, sp. zn. C-118/13*, ve kterém stanovil, že čl. 7 Směrnice musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátním předpisům nebo praxi, podle které zaniká nárok na finanční náhradu za nevyčerpanou dovolenou za předpokladu, že pracovní poměr zanikl z důvodu smrti pracovníka. Nyní byla v tomto kontextu řešena otázka, zda tomu tak je i pokud vnitrostátní právo vylučuje, aby tato finanční náhrada byla součástí pozůstalosti. V řešeném případě dle německého práva nárok na place-

nou dovolenou za kalendářní rok zaniká smrtí pracovníka, a tedy nemůže být součástí pozůstalosti.

Soudní dvůr připomněl, že nárok na dovolenou je jen jednou ze složek práva na placenou dovolenou a že jeho součástí je i nárok na proplacení dovolené. Pojem placené dovolená znamená, že za její období musí být zachována odměna pracovníka a pracovník si má odpočinout od vykonávání úkolů dle pracovní smlouvy. Jak již dříve Soudní dvůr uvedl, čl. 7 odst. 2 Směrnice pak garantuje, že pokud dojde ke skončení pracovního poměru a pracovník tak nebude moci svou dovolenou reálně vyčerpat, tak bude moci svůj nárok využít alespoň v peněžité formě. Důvod skončení pracovního poměru pak není relevantní. Dále uvedl, že pokud jde o finanční složku, tak nárok na placenou dovolenou, který již pracovník nabyt, má čistě peněžitou povahu a má se tedy stát majetkem příslušného pracovníka a jeho úmrtí jej o to se zpětnou účinností nemůže připravit, a to ani jeho dědice, kteří by tak přišli o možnost využití této majetkové složky nároku na placenou dovolenou.

Navíc nárok na placenou dovolenou za kalendářní rok má jakožto zásada sociálního práva Unie nejen zvláštní význam, ale je také výslovně uveden v čl. 31 odst. 2 Listiny, které čl. 6 odst. 1 Smlouvy o Evropské unii přiznává stejnou právní sílu jako Smlouvám samotným. Základní práva zaručená Listinou se, jak již dříve Soudní dvůr uvedl, uplatní ve všech situacích, které se řídí právem Evropské unie, a tedy i v tomto konkrétním případě, kdy dochází k aplikaci čl. 7 Směrnice. Již dříve ve svém rozhodnutí Williams a další, sp. zn. C-155/10 Soudní dvůr uvedl, že pojem „placená dovolená za kalendářní rok“ znamená, že za období dovolené ve smyslu těchto ustanovení musí být zachována odměna a že pracovník musí jinými slovy obdržet obvyklou odměnu za tuto dobu odpočinku. Jak uvedeno výše nárok na dovolenou je pak jen jednou ze složek práva na placenou dovolenou vedle nároku na proplacení dovolené a tento nárok je tedy taktéž chráněn Listinou. Takové právo je pak možné omezit pouze s respektem k přísným podmínkám stanoveným v čl. 52 odst. 1 Listiny. Článek 31 odst. 2 Listiny tak má konkrétně za následek, že členské státy nesmí přijmout právní úpravu, dle které by se

zpětnou účinností došlo k zániku nároku na placenou dovolenou za kalendářní rok, které nabyt před svou smrtí. A tedy ani k zániku tohoto nároku pro jeho dědice.

Soudní dvůr se zabýval i otázkou, zda toto platí i v případě, kdy zaměstnavatel není v postavení orgánu veřejné správy ale i v postavení jednotlivce, jak tomu bylo ve druhém z případů. Jak již totiž dříve Soudní dvůr ve svém rozhodnutí Dominguez, sp. zn. C-282/10 uvedl, tak se jednotlivci mohou směrnice dovolovat vůči státu (za předpokladu splnění i ostatních podmínek) ať jedná jako veřejný orgán nebo jako zaměstnavatel, jelikož cílem je v obou případech zajistit, aby stát neprofitoval z porušování práva Evropské unie. Dle Soudního dvora čl. 7 odst. 2 Směrnice taktéž splňuje všechny předpoklady proto, aby byl přímo účinný a ve vztahu k městu Wuppertal tak není pochyb o jeho aplikovatelnosti.

Ve vztahu k panu V. Willmerothovi pak platí, že směrnice nemůže sama o sobě zakládat povinnosti pro jednotlivce a nelze se jí tedy jako takové vůči němu dovolávat. Nicméně Soudní dvůr dovodil, že čl. 31 odst. 2 Listiny je právem kogentním a bezpodmínečným a není třeba, aby jako takové bylo konkretizováno v ustanoveních unijního či vnitrostátního práva. Právu na placenou dovolenou odpovídá povinnost zaměstnavatele ji poskytnout. Z toho vyplývá, že uvedené ustanovení tak samo zakládá pracovníkům právo uplatnitelné jako takové ve sporu proti jejich zaměstnavateli. Soudní dvůr také uvedl, že to, že Listina míří zejména na členské státy, ještě nevylučuje to, že by se mohla aplikovat i mezi jednotlivci.

S ohledem na výše uvedené Soudní dvůr uzavřel, že nárok zemřelého pracovníka na finanční náhradu za nevyčerpanou dovolenou přechází na jeho dědice a v případě, že vnitrostátní právo se jeví jako neslučitelné s právem Evropské unie, mohou se dědici dovolávat přímo unijního práva. To platí ve vztahu k veřejnoprávním i soukromoprávním zaměstnavatelům.

Petr Barták

[1] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/88/ES ze dne 4. listopadu 2003 o některých aspektech úpravy

MONITORING LITERATURE

Systém evropského práva

- Callewaert J. Do we still need Article 6(2) TEU? Considerations on the absence of EU accession to the ECHR and its consequences. *Common Market Law Review*, č. 6/2018.
- Davies G. Does the Court of Justice own the Treaties? Interpretative pluralism as a solution to over-constitutionalisation. *European Law Journal*, č. 6/2018.
- Öberg J. National Parliaments and Political Control of EU Competences: A Sufficient Safeguard of Federalism? *European Public Law*, č. 4/2018.

Základní práva a ústavní soudnictví

- Koppelman A. How could religious liberty be a human right? *International Journal of Constitutional Law*, č. 3/2018.
- Viglione F. The Influence of Fundamental Rights on the Law of Succession. *European Business Law Review*, č. 5/2018.

Evropské trestní právo

- Lonati S. Is the European Protection Order Sufficiently Robust to Prevent any Discrimination among Victims Moving Across the European Union? An Assessment of the First Seven Years. *European Criminal Law Review*, č. 8/2018.
- Nijhof J. The European Investigation Order and Evidence Requests in Military Criminal Cases: A Matter of 'Uniform Application'? *European Criminal Law Review*, č. 8/2018.
- Satzger H. Mutual Recognition in Times of Crisis – Mutual Recognition in Crisis? An Analysis of the New Jurisprudence on the European Arrest Warrant. *European Criminal Law Review*, č. 8/2018.

Evropské civilní právo

- Ghetti R. Unification, Harmonisation and Competition in European Company Forms. *European Business Law Review*, č. 5/2018.
- Papadopoulos, T. Achmea, Protection of Intra-EU Investments and European Company Law. *European Company Law*, č. 5/2018.

Srovnávací právo

- Klafki A. Legal Harmonization through Interfederal Cooperation: A Comparison of the Interfederal Harmonization of Law Through Uniform Law Conferences and Executive Intergovernmental Conferences. *German Law Journal*, č. 6/2018.
- Möschel M. "Gender Quotas" in French and Italian Public Law: A Tale of Two Overlapping and Then Diverging Trajectories. *German Law Journal*, č. 6/2018.

Ochrana osobních údajů

- Graef I., Husovec M., Purtova N. Data Portability and Data Control: Lessons for an Emerging Concept in EU Law. *German Law Journal*, č. 6/2018.
- Nonnemann F., Skácelová M. Zpracování osobních údajů v pojišťovnictví ve světle nové regulace. *Právní rozhledy*, č. 21/2018.
- Tomášek J. Cookies a GDPR. *Právní rozhledy*, č. 20/2018.

Ladislav Kováč

Názory uvedené v příspěvcích představují názory autorů, nikoliv oficiální stanoviska Nejvyššího soudu.

© Nejvyšší soud, ISSN 2464-8531

4/2018
BULLETIN

NEJVYŠŠÍ SOUD
ODDĚLENÍ ANALYTIKY
A SROVNÁVACÍHO PRÁVA